

Pol Mon Rom Wumb Połpu Kindim

*Pol Mon Połpu Rom Wumb Konu Ełe Kindim
Krais Nge Ek Se Andilmin Wumb Nge Kongun*

¹ Na Pol, Krais Jiisas nge kongun wu, mon połup ngond. Gos na ek se andil wu to tonu kindpi mundum. Mondpu kin, na kindang, Gos eim nge ek ka ei nip to tor kindmbii, nipi mundum.

² Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi pendim mił ei, eim ek nirim mił, eim nge ek keimi niłmin wumb, Gos nge ek ka mon ei, kun keimi mendpił nik. ³ Gos kingam Jiisas Krais, Gos nge ek ka eim kin nirim. Gos kindang opu mei wu teltim ei, eim king Deipis nge kupam noł, tilap ende ełe, tonu orum. ⁴ Eim Gos erang kin, noman tuk gui oł kun ka mołum ei, andan topu kin, peni ełe kindim. Kindpi kin, eim Gos nge kingam dinga sałim ei, Gos eim tukpu ełe erpi sipi, nga tonu konj sim. Jiisas eim sinim nge Owundu mołum. Gos eim Jiisas piipi kin, noman ka sinim ngum. Ngopu kin, Krais kin eim na ek se andil wu, nipi mundum. Mundang kin, wumb tilap eipi eipi, konu orung orung wumb pei, eim kin pii gii nik, ekii sik yi erngii. ⁵ Gos na to tonu kindang ei, Jiisas nge noman dinga ełe, na kongun ngum. Ngang kin, na eim ek nip, tor kindip kin, wumb orung orung wumb tilap pei kopur, Gos nge ek ka pii gii nik, ekii sik erngii. ⁶ Ei enim yi mił ku, enim Rom

wumb, Gos to tonu kindpi mundang kin, Jiisas Kraiss nge wumb tilap ende puk molmun.

⁷ Yi mił ku, na mon ei polup kin, enim Rom konu wumb pei ngond. Gos enim noman ka ngopu, enim to tonu kindpi mundang kin, eim nge wumb mulngii.

Nga sinim Erinjpin Gos kin, Owundu Jiisas Kraiss enim kin noman ka ngopu, nin noman emin ka ngumba.

Wumb Ka Piik, Prei Erik Gos Ngungii

⁸ Kumb se, na ek yi mił nimbii end. Na enim piip kin, na Gos Kraiss Jiisas kin ka piip ngond. Nimbil erang, wumb konu orung orung pei wumb ei piik kin, enim Jiisas Kraiss kin pii gii ninjing ei piinmin. ⁹⁻¹⁰ Gos piinim ei, na nipe ek ninj ei keimi. Eim piinim, na noman tuk gui ele dinga kindip kin, eim kingam Jiisas nge ek ka nip, tor kindip nind. Eim piinim, na kunum kunum, enim Gos kin prei erip ngond. Na prei end ei, Gos eim noman ele, kunum endi, na enim kin ombii ei, kapli Gos piinim, na ombii. ¹¹ Nimbil erang, na enim molmun konu ele, ombii ni piind. Na enim kin op, Gos Gui Ka epi ka na ngum ei, enim ngumbii. Ngamb kin, enim noman tuk ele dinga peng, pii gii nik, dinga erik mulngii. ¹² Na ek pule yi mił, na pii gii ele, enim paki tumba. Nga enim pei pii gii ele ei, na paki tumba ku. Yi mił kunum endi, sinim ouni pii gii ei, dinga peng molmun.

¹³ Na engnan nol, enim ei pii kun erngii ei, kunum kunum na enim molmun konu ele, ombii nip nip enj. Ba na andlam endi sinalim. Na yi ni piinj, enim wumb molmun konu ele, na kongun

enim mił, mong tang, enim Jiisas kin pii gii ningii ku. Yi mił, wumb tiłap eipi wumb kopur pii gii ninjing ei, yi mił ku enim yi erngii. ¹⁴ Nimbił erang, na Jiisas epi endi na ngo pendim epi ei, orung kindip wumb pei paki tumbii. Wumb kopur Griik ek niłmin wumb ni, ek eipi niłmin wumb ku; wumb kopur noman ka wii seng, gerik piik niłmin wumb, nga wumb kopur noman ka sinerang kin, gerik piinarik mołmun ku. Wumb pei kin, na Gos nge ek ka ni tor kindip paki tumbii. ¹⁵ Yi mił peng, na noman tuk ełe dinga kindip, na enim Rom konu mołmun wumb yi ku, Gos nge ek ka, na enim kin ni tor kindip ngumbii ku.

Gos Nge Dinga Ei Eim Ek Ka

¹⁶ Yi mił, Gos ek ka ei na ni tor kindmbii ei, singambił sinand, mon. Nimbił erang, ek ka ei, Gos nge noman dinga yi erang wumb nii endi, Jiisas kin pii gii ningii wumb ei, Gos sipi orung simba. Kumb se Jura wumb, nga wumb tiłap eipi Griik wumb ku. ¹⁷ Yi mił, Gos nge ek ka ei, Gos nge oł kun ka ełim oł ei, peni ełe kindpi, sinim andan topu ngum. Ngang kin, ełe nge wumb pii gii ełe, tonu onum. Wang kin, nga pii gii ei, oł kun ka oł ei, tonu onum ku. Gos nge ek ka ok pułum ek ei, yi mił ninim.

“Wumb nii endi Gos kin pii gii nim kin, Gos wu ei kun ka pa nipi kin, nga erang konj kunum kunum mułmba.”

Gos Nge Popuł Kis Pii Gii Ninenjing Wumb Kin Ngumba

¹⁸⁻¹⁹ Yi mił, Gos nge noman popuł kis sipi, epin mołum konu ełe, mani mei peni ełe, wumb pei

andan tum. Tang kin, wumb oł kis erik, nga oł kun ka pałim mił enarik. Nga Gos nge ek ka keimi ei to mani kindik enmin oł ei, Gos nge kumep kis ei, wumb tiłap ei kin tonu omba. Nimbił erang Gos oł kun ka ei, wumb pei andan tum ei yi mił; Gos nge oł kun ka eim peni ełe kindim ei, wumb piik kanik er mołmun. ²⁰ Kumb ok mendpił, Gos epi kanim kanim pei eririm kunum ei, pepi wang kin, pe akip yi ku pałim. Wumb pei, Gos eririm epi peni ełe kindang kin, kanik piik enjing. Erik kin, Gos nge oł kun ka ni, noman dinga ei piıłangin kin, ba Gos kineniıłangin mon. Yi mił erang, wumb pei en enim mong kis kanim kanim enjing; ba Gos kumb ełe, koi enerngii mon. Erik kin, sin mong ei piınanmin, pa ninerngii mon. ²¹ Nimbił erang, wumb pei Gos mołum ei piıłmin; ba wumb ei, en enim Gos embe ambił tonu kindnenjing kin, Gos ei Gos owundu mendpił ni piınarik kin, Gos kin noman ka piik ngonalmın ku. Wumb en enim noman ełe, wulu pupu kun pinerang kin, nga en enim noman tuk ełe, oł kis piki topu emii er pałim. ²² Wumb en enim nilkeng sik, yi ninmin, ‘Sin noman ka wii pałim,’ pa ninmin: ba en enim noman ełe, kun pinernang kin, wulu pang nik mołmun. ²³ Nga wumb en enim, Gos tiłang owundu ka wii sałim ei, kulermba; ba konj kunum kunum mułmba. Gos eim kin buł ngok, eim embe ambilk tonu kindnenjing mon. Ba en enim, Gos aki tok ya mani mei epi ku ni, ond ni, wu kułngii mił ni, kei mił ni, ka mił ni, wembii mił ni, epi wii ombu gos kend mił erik, ambił tonu kindik, men tok ngok enjing.

Oł Kis Kanim Kanim

²⁴ Yi mił erang, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman tuk noman ełe, erngii enjing oł kis kanim kanim pei ei, erangin nim. Wumb ei, en enim nge ngenj ełe oł kis penj mułum oł ei, en enim kin yi enjing. ²⁵ Nimbił erang wumb ei yi mił ku, Gos nge ek ka keimi ei si kindik, nga en enim ek kend tok piik enjing? Wumb ei Gos epi erim epi ei embe ambił tonu kindnjing; ba wumb ei, Gos mendpił mołum pułwu eim buł ngok, embe ei ambił tonu kindnenjing mon. Gos Owundu eim epi kanim kanim pułwu, sinim wumb sinim Gos eim embe kunum kunum ambiłpi, tonu kindmin ei keimi mendpił.

²⁶ Yi mił erang, wumb yi mił enjing, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman ełe erngii enjing oł kis penj kanim kanim pei enjing. Erik yi mił ku, amb kopur en enim wenjing kin si kindik kin amb eipi kin oł kis penj mułum ei enjing; ba en enim oł kun pim mił enenjing mon. ²⁷ Pe nga wu kombur yi mił enjing ku, wu kopur oł kun ka mił enenjing mon. Wu kopur ei en enim nge embnjing ei si kindik, nga wu kopur eipi kin, oł kis penj mułum oł ei enjing. Wu kopur ei, en enim noman tuk ełe, dup mił gur neng kin, oł kis kanim kanim pei penj mułum ei enjing. Yi mił oł kis enjing wumb ei, Gos kumbii kis owundu ngang singii.

²⁸ Nimbił erang wumb ei, Gos nge oł kun ka ei noman ełe ambił gii ninarik. Nga ekii sinarik enjing wumb ei, Gos kanpi, wiik topu mułang kin, en enim noman ełe erngii enjing oł kis kanim kanim penj mułum oł ei enjing. ²⁹⁻³¹ Wumb pei noman tuk ełe, oł kis kanim kanim piki topu

molum. Wumb ei oł kun enarik; wumb eipi kin oł kis erik; wumb eipi nge epi ei, noman dinga kindik simin ni piik; wumb eipi kin opu orung erik; wumb eipi epi pei salim wumb ei kin, kis piik, wumb eipi to konduk; wumb eipi kin ek mił erik; wumb eipi kin ek kend tok epi sik; nga wumb eipi kin noman tuk dinga kis piik ngok; wumb eipi kin ek kis dinga nik erik; wumb eipi kin ek poł kis tok ni ngok; Gos kin noman kis piik, opu orung erik ngok, ek dinga nik; nga wumb en enim embe ambil tonu kindik; wumb en enim noman ełe sin sinim wumb ka wii pa nik; nga nipe oł kis kanim kanim pei konj ermin ni piik; wumb erinjing menjing noł ei nge ek piik kin, ekii sinenjing ku. Wumb en enim noman ka pinałim mon. En enim oł keimi ermin niłmin; ba ei kaplı enałmin mon. Nga wumb en enim miyem ende wumb kin kaimb sinałmin mon. Nga wumb eipi kin noman ka piik ngonalałmin mon ku. ³² Wumb pei, Gos nge lo ek dinga ei piilmin lo ek dinga ei, yi mił ninim. Wumb nii endi, oł kis yi nge enjing kin, wumb ei kolk kin, Gos kin kumep kis singii. Ba wumb en enim, epi kis kanim kanim pei er pangin kin, nga wumb eipi oł kis yi ku erangin kin, en enim ka piinmin ei, oł kis mendpił pałim.

2

Gos Nge Kos Piimba Konu Kun Ka Mendpił Sałim

¹ Yi mił erang, enim Jura wumb pei, wumb eipi kin kos erik ngok enmin ei, na enim endeim endeim kin ek nip ngond. Ni ninim oł kis en ei, koi enenjii mon. Enim piinmin, enim wumb eipi

kin kos erik ngołmun. Ełe nge, en enim ekii se kos singii. Nimbił erang, enim wumb eipi kin kos erik ngołmun. Nga ni ninim oł yi nge ełin ku. ² Nga sin Jura wumb piinmin ei, Gos kos owundu kun ka pałim mił ermba. Wumb ei oł kis enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. ³ Nga enim Jura wumb en enim wumb eipi kin, kos erik ngonmun; ba en enim oł kis yi mił enjing ku. Enim nipe ni piinmin? Enim Gos nge kos owundu ei si kindik kin, orung puk, wii mułngii min? ⁴ Pe nga enim nipe ni piinmin? Gos nge noman ka wii owundu enim ngonum ei, Gos enim kin kunum olt kinan kis kui er mołum. Nga Gos enim kin kumep kis sikir ngonanim mon. Gos nge oł kun ka ei nge, enim epi ei wii mił ni piinmin min? Gos nge oł kun ka ei nge, enim epi ei wii mił ni piinmin min? Gos nge oł kun ka ei erang kin, enim noman ei to ak tungii nge erim ei, enim piinanmin min? ⁵ Ba enim nge noman tuk ei, kom ku mił dinga pałim. Peng kin, enim noman tuk ełe to ak tunenjing. Ełe nge, Gos kunum owundu kunum ełe, Gos popuł kis sipi kin, nga kos owundu kun ka er ngopu, konu peni ełe kindpi ermba ei, enim dup konu kumbii kis owundu singii. ⁶ Sik kin, yi mił wumb nii endi nipe oł enjing mił oł ei nge, Gos mok topu kumep ngumba. ⁷ Wumb kopur en enim oł kun ka minj erik punmun. Nga en enim Gos nge tiłang owundu ka wii ei, kongun dinga erik kin, kur kanik singii. Sengin kin, Gos wumb ombu nge embe ambił tonu kindmba. Nga wumb ei, noman konj kunum kunum konj mułmun ei, kur kanik kin, singii ku. Wumb ei, Gos noman konj kunum kunum ei ngumba. ⁸ Ba wumb kopur en enim

ngenj eġe, noman kulk kin, Gos nge oġ kun ka ei ekii sinarik kin, buġ ngok enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. Gos eim jiki pang kin, popuġ kis sipi, kumep kis wumb ei kin ngumba. ⁹ Kunum eġe, wumb pei oġ kis enjing ei, ngenj kumbii kis kin, oġ embin tui kis ei, enim kin tonu omba. Kumb se Jura wumb, nga ekii se tiġap eipi wumb, oġ kis enjing wumb ei minj, kumep kis singii. ¹⁰ Ba wumb nii endi, oġ kun ka eġmin wumb ei, Gos nge tiġang owundu ka wii ni, eim noman emin ka ei ni, nga embe owundu tonu kindiġim ei, Gos wumb ombu kin ngumba. Kumb se Jura wumb tiġap, nga ekii se, torung wumb tiġap eipi ouni ngumba ku. ¹¹ Gos nge ningiġ eġe, wumb pei kanpi kin, su ende miġ kindim.

¹² Yi miġ erang, torung tiġap eipi wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing. Sinarik kin, Gos lo ek ei piinarik mulnjung wumb ei, en enim oġ kis enjing wumb ei, Gos kos piipi, en enim sipi kin, dup konu eġe kindang, am pungii. Ba Jura wumb tiġap ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinjing. Ba wumb ombu, oġ kis enjing wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum wumb ei kin, Gos kos owundu piimba. ¹³ Yi miġ erang, wumb nii endi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piinjing; ba ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kun ka moġmun wumb ei ninermba mon. Ba wumb Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sik ernгии wumb ei, Gos wumb kun ka moġmun wumb nimba. ¹⁴ Yi miġ wumb tiġap eipi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing; ba en enim noman eġe, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sinimin kunum ei, wumb en enim lo ek endi pinaġim; ba en enim noman

tuk eġe, lo ek miġ peng kin, en enim nipe oġ erngii ei piilmin. ¹⁵ Yi miġ wumb en enim elmin oġ ei, peni eġe andan tang kin, Gos lo ek wumb kongun erngii miġ, en enim noman tuk eġe Gos mon poġ pendim. Pindang kin, wumb en enim noman tuk gui eġe, yi miġ ku peni eġe, andan topu, keimi nipi ngoġum. Nimbiġ erang, en enim noman tuk eġe, ak mak erpi; nga kunum endi, en enim kos erpi ngoġum. Nga kunum endi, en enim enjing oġ ei kapġi nipi ngoġum ku. ¹⁶ Ei yi miġ peng kin, Gos ek ka yi miġ ninim. Gos kunum owundu tonu omba kunum eġe, Krai Jisas kin kos owundu piimba. Ei epi kanim kanim wumb pei noman tuk eġe, koi er paġim epi ei kos piimba. Na Pol Gos ek ka ei ni tor kindind.

Jura Wumb Tilap Lo Ek Ei Kapġi Paki Tumba Ni Piilmin

¹⁷ Ba enim yi miġ ninmin, “Sin Jura Wumb.” Nga enim lo ek ambiġ gii ninjing kin, ei en enim Gos kos owundu paki tumba, ni piinjing. En enim embe ambiġ tonu kindik kin, sin sinim Gos nge wumb moġmun, ningii. ¹⁸ Enim Gos nge noman eġe piilmin. Nga enim oġ kun ka miġ, kapġi ninjing ku. Nimbiġ erang Gos lo ek eġe, enim piik sik, poru ninjing. ¹⁹ Nga enim yi miġ ni piilmin, sin lo ek eġe, sin ek keimi puġe ei, sipin poru ninjpin. Nga sin kapġi ei, ningiġ tumbun moġum wumb, andġam kun ka andan to sipmin. Nga en enim yi miġ ni piinmin wumb ei, emii paġim konu eġe moġmun wumb ei, sin tilang miġ, andġam andan to sipmin, ni piinmin. ²⁰ Nga enim wumb noman kun pinaġim wumb kin, wumb kangi ambiġ kembis

kin, ek mon andan tok ngołmun wumb mołmun. Enim piłmin, Gos lo ek ei ek keimi ni, noman dinga tuk pałim ek ei, piłmin. ²¹ Nga enim wumb eipi, ek mon andan tok ngołmun; ba en enim kin, ek mon ei, andan tok ngołmun min? Kunum ełe, enim lo ek ei ni tor kindinmin ei, enim wumb eipi nge, epi waning sinerngii pa niłmin; ba en enim, wumb eipi nge epi waning siłmin min? ²² Nga enim lo ek endi yi mił niłmin. Wu eipi nge embnjing ei, enim wu eipi ngunduk energii, mon niłmin; ba en enim wu eipi embnjing ngundulmun! Nga enim ek kend gos ei, wumb men tołmun ei, enim noman kulermin mon, niłmin; ba enim wumb nge men ngii ek kend gos epi yi mił waning siłmin min? ²³ Nga en enim embe ambil tonu kindik kin, ek yi mił niłmin. Sin Gos lo ek ei sinjpin; ba enim Gos lo ek ei ekii sinałmin mon. Ełe nge, enim Gos embe to kis erik ełmin! ²⁴ Nimbił erang, Gos ek ka kumb ok pulum mił yi ninim, “Enim Jura wumb Gos kin oł kis enjing oł yi nge, wumb tiłap eipi oł ei kanik kin wumb ei, Gos kin ek kis nik, ek buł ambilk, yi ełmin.

²⁵ Yi mił, enim Jura wumb Gos lo ek ei piik, ekii sinjing kin, kapli enim ngenj kopsik ełmin oł ei, pułe kun pimba. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing kin, kapli enim ngenj kopsik ełmin oł ei, pułe ei wii mił pimba. ²⁶ Yi mił, wumb tiłap eipi wumb nii endi, ngenj kopsik ełmin oł ei enałmin; ba Gos lo ek ei ekii sinjing, kapli Gos wumb ei kanpi kin, yi mił enim nge Jura wumb mił, ngenj kopsik ełmin oł ei, ende mił ni piim. ²⁷ Keimi, enim Jura wumb Gos lo ek ełe, enim piik sinjing. Nga enim ngenj kopisnjing ku. Ba

enim Gos lo ek ei ekii sinenjing mon. Nga wumb tilap eipi wumb ngenj kopsisnenjing wumb ei, Gos lo ek ei keimi ekii sinjing kin, wumb en enim enjing oł ei, enim Jura wumb kin kos erik ngungii. ²⁸ Wumb nii endi, eim noman tuk ełe, Jura nge wumb tilap keimi mił mulerim kin, wumb ei Jura wumb mendpił mon. Nga ngenj kopsik ełmin oł ei, ngenj torung ełe epi mendpił, mon ku. ²⁹ Ba wu endi eim noman tuk ełe, Jura wu mułum kin, wu ei Jura wu mendpił mułmba. Nga ngenj kopsik ełmin oł ei, noman tuk ełe epi ei, lo ek ełe mendpił mon. Epi ei, Gos Gui Ka ełe epi mołum. Wumb endi oł yi mił erim kin, wu ei wumb ningił ełe, wu num mulermba mon; ba Gos ningił ełe wu num mułmba.

3

Oł Kis Ei Erpi, Oł Kun Ka To Mani Kindnermba, Mon!

¹ Jura wumb erpi, wumb tilap eipi wumb ei, to mani kindinmin mił nenj? Nga nipe epi ka endi erpi, Jura wumb ngenj kopsik ełmin oł ei tonu ołum? ² Kawukeiya! Pe Jura wumb, Gos kin epi kanim kanim paki tang kin, pei sinjing. Kumna mina ei yi mił, Gos eim nge lo ek ka ei, Jura wumb ngang kin, tep ka erik mułngii nipi ngurum. ³⁻⁴ Nimbil erang, Jura wumb kopur Gos kin pii gii ninenjing. Ba en enim oł kun pinałim mił ei erik kin, Gos nge oł kun ka ei, to mani kindngii min? Ei mon mendpił. Gos endeim mendpił, ek keimi kun ka kunum kunum niłim. Ba wumb pei ek kend tok niłmin. Gos ek ka kumb ok mon poł pendrim ek ei, yi mił ninim,

“Nim Gos ek niġin ei, ek keimi kun ka paġilim. Peng kin, wumb nim kos erik ngunjung kin, kapġi nim dinga angkin kin, kos kun ka erkin poru ninġii.”

⁵ Ba nipe miġ sinim oġ kis eġmin oġ ei erang kin, Gos oġ kun ka moġum ei, andan tang kenmin min? Sinim nipe ek nimin? Ek ei Gos oġ kun ka enarpi kin, sinim kin kumep kis kun pinaġim miġ ngumba min? Na wumb endi miġ ya mei wu, noman eġe ekii sip ek yi nind. ⁶ Ei mon mendpiġ! Pe Gos eim kun ka mulerim kin kapġi nga eim nipe miġ erpi, ya mei wumb pei kos owundu piipi, mok topu, eipi eipi kindmba?

⁷ Ba na nam ek kend top ninġ kin, kapġi Gos nge ek keimi mendpiġ ei peni eġe tor omba. Eġe nge, Gos nge embe owundu ei, owundu mendpiġ tonu omba. Nimbiġ erang na wu oġ kis eġ wu? Nga nipe na kos piip kumep kis ngang simbii? ⁸ Pe sinim ek yi miġ nimin? “Kapġi sinim oġ kis eramin nemin kin, kapġi oġ kun ka ei, tonu omba.” Kapġi oġ ei sinim ermin min? Wumb kombur sin kin ek buġ morung ninmin wumb yi ninmin; ba ei ek kend to ninmin. Wumb ei en enim dup konu kumbii kis ei kapġi singii. Ei oġ kun ka mendpiġ.

*Wumb Endeim Eim Kun Ka Mulaġim Mon;
Wumb Pei Oġ Kis Eġmin*

⁹ Pe nga sinim nipe ni piinmin? Pe sinim Jura wumb tiġap moġpun kin, wumb tiġap eipi ei to mani kindmin min? Ei mon mendpiġ. Nimbiġ erang na ek yi miġ nip poru ninġ. Sinim Jura wumb tiġap ni, wumb tiġap eipi ouni pei, oġ kis dinga ei ambiġ gii nipi to mani kindang moġmun. ¹⁰⁻¹³ Gos ek ka kumb ok pultum ek ei yi miġ ninim.

“Wu endi oł kun ka elim wu endi molalim, mon mendpił! Wu endi Gos nge oł kun ka ei, piinalim mon. Nga wu endi Gos mołum ni piipi kin, kur kinalim mon ku. Wumb pei Gos nge oł kun ka ei buł ngunjung. Ngok kin, en enim Seisen nge andłam kis ełe punjung. Wumb endeim eim oł kun ka enerim mon. Wu endeim mendpił mił mon. En enim num goltum ei, wumb kułii kui tonmun tukpu ełe, aki mił to salim. Wumb en enim gupu anmbił ełe, wumb eipi kin ek kend tok ngołmun. En enim gupu ngenj mandring ełe, wumb kin am ek kis mendpił tuk salim ei, wembii kis kum keming mił, wumb to kondułum epi ei, yi mił ełmin. ¹⁴ Wumb en enim gupu ełe, ek mił enmin ni, ek kis penj mołum ei, en enim kin piki topu mołum. ¹⁵ Wumb en enim sikir puk kin, wumb eipi to kundangin kin, miyem kui ba nge punjung. ¹⁶ Wumb en enim konu orung orung punjung konu ełe, wumb eipi to kis monduk kin, ngenj kumbii kis ngunjung. ¹⁷ Wumb en enim noman emin ka seng molk kin, pungii nge oł ei, enalmin mon. ¹⁸ Wumb en enim Gos kin mund mong kularik kin, Gos kin pii kun enarik kin, nga Gos nge embe ambił tonu kindnalmin ku.”

¹⁹ Pe sinim yi ni piinmin. Gos lo ek ei, Jura wumb ni ngurum ei, wumb nii endi Gos lo ek ei piik kin, mandring mulk wumb ei kin nirim. Yi mił neng kin, wumb endeim kaplı yi ninermba, ‘Nam wumb kun ka mendpił moł,’ ninermba

mon. Ba wumb ya mani mei eġe wumb ei, Gos ningiġ eġe oġ kis kun ka pinalim miġ oġ ei, pei enjing. Wumb ei, Gos kin kumep kis singii. ²⁰ Nimbiġ oġ erang wumb endi eim Gos lo ek nirim miġ erpi, ekii sipi kin, Gos ningiġ eġe wu kun ka mulermba mon. Nimbiġ erang, Gos lo ek eġe ei, sinim pei oġ kis eġmin oġ ei, andan to tor kindnim.

Gos Kin Pii Gii Ninjing, Wumb Kun Ka Moġmun

²¹ Ba pe Gos nge oġ kun ka oġ ei, peni eġe tor wang kin, wumb pei keningii nge om. Ei nge lo ek eġe kin ekii sipi onerim mon; ba andġam eipi miġ om. Yi miġ ku, lo mon ek ei nin, Gos nge ek mon ni, tor kindiġmin wumb ei kin ouni Gos nge oġ kun ka oġ ei nge, ek kun ka ni tor kindiġmin. ²² Gos oġ kun ka ei yi miġ, wumb nii endi Jiisas Kraiss kin pii gii ninjing kin, Gos wumb ei kin kun ka moġmun wumb, ni kaninim. Jiisas wumb pei eim kin pii gii ninjing wumb ei Gos ek yi miġ nim. Nimbiġ erang wumb pei Gos ningiġ eġe, wumb eipi eipi miġ moġġmin mon; wumb ei ende miġ moġmun. ²³ Nimbiġ erang wumb pei oġ kis minj erik kin, nga sinim Gos nge oġ kun ka tiġang owundu ei sin sinim kin kapġi enermin mon. Sin sinim Gos kin mandi moġġmin mon ku. ²⁴ Ba Gos wumb pei eim kaimb sipi, noman ka ngopu erim ei, wumb Gos epi ka wii ei top enenjing mon; Gos wii ngum. Ei nge Kraiss Jiisas sinim eim kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim sipi, orung sim. ²⁵ Gos Jiisas Kraiss sinim kin ya mani mei eġe kindim. Kindang opu kin, Jiisas eim ond peri eġe koġpu, eim miyem bein topu, sinim wumb oġ kis enjpin oġ ei, kil ngopu, si kindmba nge om. Eġe nge Kraiss kin pii

gii ninjing wumb ei mendpił, kil ngopu sipi orung sim. Seng kin, eim oł kun ka sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kumb ok Gos eim wumb oł kis enjing ei, Gos kanpi kui erpi, wiik topu kunum olt kinan mołum. Nimbil erang Gos eim wumb ei eim kin, noman ak tungii min mon ni piipi kin, kui er mołum. ²⁶ Ba pe Gos nge oł kun ka ele ei peni ele kindpi kin, sinim mei wumb andan tum ei nge sinim piinmin. Piipin kin, Gos eim mendpił kun ka mołum. Pe nga wumb nii endi Jiisas kin pii gii ningii ei, Gos wumb ei kin, yi ku 'Kun ka mołmun wumb' nimba.

²⁷ Pe nga nipe epi endi pim kin kapli sin sinim embe ambil tonu kindmin? Ei epi endi mon; Gos epi endi ei ondu ngopu poru nim. Nipe epi endi ei ondu ngum? Lo ek ele ekii sinmin ei min? Ei mon mendpił! Yi mił peng kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing ei, epi ei nge mendpił. ²⁸ Ba sinim yi mił ni piilmin. Wumb endi Jiisas kin pii gii ningii ele mendpił, Gos wumb ei kin, 'Kun ka mołmun' nimba. Ba wumb Jura lo ek ele mendpił, ekii sik erngii ele mon. ²⁹ Mine Gos ei, Jura wumb tilap nge mendpił, Gos min? Gos ei, wumb tilap eipi nge, Gos yi ku min? Ei keimi, Gos ei wumb tilap eipi nge Gos ku. ³⁰ Yi mił keimi, Gos endeim mendpił mołum. Gos eim kapli erang kin, Jura wumb ni, wumb tilap eipi pei ouni, Gos kingam Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, Gos wumb ei kin, 'Kun ka mołmun wumb,' nimba. ³¹ Yi mił peng piipin kin, sinim Jiisas kin pii gii nimin oł ei, Jura lo ek ei, to mani kindmin min? Ei mon mendpił! Ba pułe eipi yi mił, sinim pii gii nilmin oł ei, Jura lo ek ei keimi nipin kin, ambil gii nimin.

4

Gos Eiparam Oł Kun Ka Elim Wu Nim

¹ Pe nga sinim nge kupenjpin Eiparam ok mułum wu ei, sinim mołmun mił yi mułum. Yi mił peng kin, sinim eim kin nipe ek nimin? ² Yi mił, keimi Eiparam lo ek ełe ekii siłim pim kin, kaplı ełe nge eim, wu kun ka tonu opu mułum ei, eim kaplı eim embe ambił tonu kindmba. Ba Gos ningił ełe, eim embe kaplı ambił tonu kindnermba mon. ³ Yi mił, Gos ek ka ei nipe ek mił ninim? “Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge Gos Eiparam wu kun ka mołum,” pa nirim. ⁴ Pe nga wumb nii endi kongun ermbe ei, eim kumep simba kumep ei, epi ka wii endi wii sinermbe mon. Ba kumep ei, eim kongun erim mił, kumep sim. ⁵ Ba wu nii endi lo ek ełe kongun enerim ba wu Gos kin pii gii nirim wu ei, Gos eim wu ei oł kis erim wu ei oł kun ka elim wu nimba. Nimbił erang wu ei, eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos wu ei je kun ka nipi mundrum. ⁶⁻⁸ Yi mił ku wu endi lo ek ełe ekii sinerim; ba Gos wu ei kin wu kun ka nimba. Deipis wu ei kin yi mił nirim ku. Deipis wu ei ka piyanglı nirim.

Deipis yi mił nirim, “Gos wumb pei oł kis kil ngopu si kindpi pandi tum wumb ei ka piingii. Gos Owundu wu endi kin oł kis pinerim kin wu ei eim ka piyanglı,” nirim.

⁹ King Deipis ok nirim ek ka ei, wumb nii endi ka piingii ei, Jura wumb tiłap ngenj kopsik ełmin wumb ei kin, mendpił ngumba min? Min orung wumb tiłap eipi wumb ngenj kopsinarik ełmin wumb ei kin, ouni ka piik singii ku min? Sinim pii

kun ermin! Sinim yi nipin nipin enjpin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ele nge, Gos Eiparam kin kun ka elim wu nipi mundrum. ¹⁰ Kunum nenj Gos Eiparam kin wu kun ka nirim? Kunum ele eim ngenj kopisnerim kunum ei, min eim ngenj kopsim kunum ei min? Keimi, eim ngenj kopisneririm kunum ei Gos Eiparam kin 'Wu kan ka' nirim. ¹¹ Eiparam ok Gos pii gii nirim. Nirim ele nge, Gos eim kin kun ka nipi mundum. Mundang kin, jep ol wumb keningii ni epi eim ekii se ngenj kopsim. Pe nga Eiparam sinim wumb Gos kin pii gii nik kin, ngenj kopisnenjing wumb ei nge kupenjing. Yi mił ku, sinim Gos kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos sinim kun ka mołmun wumb pa nimba. ¹² Eiparam eim wumb ngenj kopsik elmin wumb ei nge, kupenjing mił mołum ku. Ba nga wumb ngenj kopsiłmin ei nge minj mon. Eiparam eim ok Gos kin pii gii nipi kin, ekii se ngenj kopsirim. Wumb ngenj kopsik elmin wumb ei kupenjing, Eiparam ok erim mił ei pii gii nik kin, ekii sik enjing ku.

Wumb Gos Kin Pii Gii Ninjing Ele Nge Ok Gos Ngumbii Nirim Epi Ei Ngang Singii

¹³ Yi mił, Gos eim Eiparam kin kupam noł ok ek dinga nipi ngumbii nirim ei, ya mani mei pei ngumbii nirim. Gos ek dinga Eiparam kin nirim ek ei, lo ek ele tonu onerim mon! Ba Eiparam Gos kin pii gii nirim ei nge, Gos Eiparam wu kun ka nipi mundum. Yi mił peng kin, Gos eim Eiparam kin dinga ek nirim mił yi eririm. ¹⁴ Ei yi mił, wumb pei lo ek ekii siłmin wumb ei, Gos epi dinga nirim epi ei singii kapli, ba pii gii ei wii

mił, pimba. Nga yi ku, Gos Eiparam kin ek dinga nipi pendrim ek ei, wii mił pimba ku. ¹⁵ Ei yi mił peng kin, Gos lo ek ei erang kin, Gos nge popuł kis wumb kin tonu omba. Ba lo ek endi pinelang kin, kapli wumb endi lo ek endi to kis enim pa ninelangin mon.

¹⁶ Yi mił erang kin, puł ele nge wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Gos epi ngumbii nirim mił epi ei, ngumba. Ngang kin, Gos eim ek dinga nirim mił epi ei, Gos nge noman ka ngolum ele nge mendpił, keimi tonu omba. Ele nge mong keimi ek dinga ni pendrim ek ei, dinga peng kin, Eiparam kupam noł pei kin ekii se tonu omba. Ele nge lo ek ekii sik elmin wumb ei nge minj mon; ba wumb pei, Eiparam kin ekii sik kin, Gos pii gii niłmin ele nge mendpił. Eiparam eim sinim pii gii ninjpin wumb ei nge kupenjpin mendpił mołum. ¹⁷ Yi mił, Gos ek ka ok ni pendrim mił, yi nim. “Na nim Eiparam wumb tilap eipi eipi pei ernjing mił, enim se mundunj,” pa nirim. Ek dinga nipi pendrim ek ei, Gos ningił ele dinga pałim. Peng kin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos wumb kuljung wumb ei nga si kindang kin, konj molk kin tonu ongii nge Gos. Gos ek neng kin, ele ok sinerim epi ei, Gos ek piik kin, ele tonu onjung. ¹⁸ Eiparam eim wu tukui ni, kangił endi mengnermbii ni piinerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi, kui er mułang kin, Gos ek keimi ok nirim mił ei, tonu omba ni piirim. Yi mił, wumb andlam kanik poru ninjing ei mił, Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim nge kui er mułang kin, Gos ek nirim mił, eim kapli ermba. Pe Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos ek yi nirim mił, “Nim

nge kupanim nol pei, yi mił tonu ongii.” ¹⁹ Nga Eiparam eim kung ngii pei 100 mił mułum ei, eim wu tukui mendpił mołpu kin, eim ngenj kułmba mił erim. Nga ambim Sera yi ku tukui mołpu kin, ngenj kułmba mił erim ku; ba Sera eim kangil endi mingnerim mon! Eiparam ełe nge ni piipi kin, ba eim Gos kin pii gii dinga peng kin, wakin tunerim mon. ²⁰ Nga Eiparam Gos ek dinga nipi, pendrim mił ni piipi kin, eim noman tał pinerang kin; eim pii gii ei ouru neng kin, wakin tunerim mon. Yi erang kin, Eiparam eim Gos kin pii gii dinga nipi kin, eim Gos kin noman ka piipi kin, Gos embe ambił tonu kindim. ²¹ Nimbił erang, Eiparam eim noman dinga piirim ei, Gos ek keimi dinga nirim mił ei, kapli keimi ekii se ermbe ni piirim. ²² Yi mił erang kin, Gos Eiparam kin ek yi nirim, “Nim wu kun ka mołun.” Ełe nge Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim. ²³⁻²⁴ Ba ek ei, Gos nge ek ka ełe Eiparam kin ni piirim. “Eim wu kun ka mołum,” ni piirim. Ba Gos ek ka ei Eiparam kin mendpił ninanim mon. Ba Gos ek ka ei sinim kin ouni ninim. Sinim nge pii gii ei, Gos eim Jiisas sinim nge Owundu tukpu ełe, nga konj tonu sim. Ełe nge Gos ni piipi kin, sinim wumb kun ka ełmin wumb ni piirim ku. ²⁵ Yi piipi kin, Gos Jiisas sinim kin, ya mani mei ełe kindang opu kin, ond peri ełe kołpu kin, nga eim miyem sinim oł kis enjpin ei kil ngum. Gos nga Jiisas sipi tonu seng kin, nga konj mołum. Yi mił erang kin, Gos sinim pii gii ninjpin wumb eim ningil ełe ‘Kun ka mołmun,’ wumb nimba.

5

Sinim Pii Gii Wumb Gos Kin Kun Ka Mołmun Wumb Nimba

¹ Pe yi mił erang, sinim Gos kin pii gii ninjpin ełe nge, Gos sinim kin kun ka mułmun, ninim. Yi mił erang, pe sinim Gos kin noman emin peng mołamin kin, sinim nge Owundu Jiisas Kraias eim oł ei nge erang kin, sinim pii gii wumb kin tonu om. ² Kraias Jiisas eim endeim mendpił, andlam ełe aki tang kin, sinim kapli Gos kin eim noman ka ngołum ełe, tuk bin konu ełe, sinim pe mołmun. Pe nga sinim ka piipin, Gos ngopun kin, kui er mołamin kin, Gos nge tiłang owundu ka wii ei, eim kin ouni simin ni piipin kin, kui er mołmun. ³ Pe nga, sinim epi ei minj, ka piinerman mon. Ba sinim oł embin tui kanim kanim sinim kin tonu omba ei kin, ka piimin ku. Nimbił erang, sinim piinmin, sinim oł embin tui ei erpi kin, sinim noman dinga ngang kin, sinim kapli angpin, dinga kindpin, er mołmun. ⁴ Nga sinim noman dinga peng mułamin kin, kapli sinim wumb oł embin tui tonu wang kin, dinga angk mołmun oł ei mił, mułmun. Mołpun kin, sinim oł dinga angk mułmun, oł ei nge pim kin, kapli sinim Gos ngumbii nirim mił, epi ei simin ni piipin kin, kui er mułmun. ⁵ Nga sinim Gos kin pii gii nipin kin, kui er mołmun ei nge, sinim singambił piinerman. Nimbił erang, Gos eim noman ka wii ngang kin, sinim kin noman ełe kindang ei, piki tum. Tang kin, Gos eim nge Gui Ka ei sinim paki topu kin, wii ngum. ⁶ Kunum ełe, sinim dinga pinerim kunum ei, kun mendpił, Gos Kraias kin, Kraias ya mani mei ełe opu, ond peri ełe kołpu, eim sinim

mei wumb pei Gos buł ngopun kin, oł kis enjpin wumb ei, Gos sipi orung sim. ⁷ Na yi ni piind. Wu endi kołpu, wu kun ka endi kin kołpu kin, paki tumbii ni, noman to piinim; ba eim kapli enermba mon! Yi peng kin, wu wumb endeim endeim ni molk, en enim nge noman dinga kindik kin, kapli erang, wu ka endi kin kolk kin, paki tungii. ⁸ Ba Gos eim noman ka wii ei, sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kunum ei sinim oł kis piram er mułamin kin, Kraiss opu, eim ond peri ełe kołpu kin, sinim oł kis enjpin ei, kil ngopu si kindim. ⁹ Yi mił erang kin, pe Kraiss kołpu kin, eim miyem sinim oł kis enjpin ei, kil ngum. Ngang kin, pe Gos sinim kun ka mołmun ninim. Yi mił, sinim piinmin ei Kraiss sinim paki tang kin, Gos popuł kis ni, kumep kis ei, sinim kin tonu onermba, mon! ¹⁰ Yi mił, sinim ok Gos kin opu orung wumb mił mulnjpun kin, kunum ełe, Kraiss kołpu kin, sinim oł kis enjpin ei, kil ngum. Ełe nge, Kraiss eim sinim Gos kin sipi, nga orung seng kin, pe sinim Gos kin noman ende sepin mołmun. Kraiss nga angpi, tonu opu kin, konj mołum. Ełe nge, sinim yi mił ku, eim noman konj ngang kin, sinim eim kin ouni konj mułmun. Mułamin kin, Gos eim kos owundu ei, sinim kin tonu onermba mon. ¹¹ Ei yi mił mendpił, mon! Ba, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss eim erang kin, sinim Gos kin nga orung sim. Ełe nge, sinim Gos kin noman ka pii ngonmun.

Andam Kułum Ba Kraiss Konj Mołum

¹² Yi mił erang, wu endeim Andam oł kis erim ełe nge, oł kis mani mei ełe tonu om. Wang kin,

oꞗ kis oꞗ ei, wumb pei kuꞗgii oꞗ ei, pepi kin, tonu om. Wang kin, oꞗ kis oꞗ ei, wumb pei kuꞗgii oꞗ ei, pepi kin, om. Yi miꞗ erang kin, wumb pei oꞗ kis enmin eꞗe nge, wumb pei koltmun. ¹³ Yi miꞗ, oꞗ kis enjing oꞗ ei, ya mani mei eꞗe ok pim. Nga ekii se, Gos lo ek Moses ngurum. Ngang kin kapꞗi, ba Gos lo ek muleꞗang kin, wu endi moꞗpu, wu endi kin, nim oꞗ kis yi en, pa nineꞗang. ¹⁴ Ba Andam muꞗum kunum ei pupu, Moses kunum eꞗe, wumb pei mulnjung ei, kolk minj punjung. Wumb eipi pei, Andam oꞗ kos erim oꞗ ende miꞗ, enenjing; ba wumb ei pei oꞗ kis eipi miꞗ erik kin, kulnjung ku.

Nga wu Andam eim jep epi endi Krai se ekii se omba, yi miꞗ muꞗum. ¹⁵ Ba Gos epi ka wii ei, wumb pei wii ngopu epi ei kin, Andam oꞗ kis erim ei kin, epi ende miꞗ mon. Ei keimi, wumb pei wu endeim Andam oꞗ kis erim eꞗe nge wumb pei kulnjung; ba Gos noman ka, wumb pei wii ngum ei, owundu mendpiꞗ. Gos eim noman ka ngopu ni, epi ka wii eꞗe nge, wumb pei wii ngurum ei, Krai Jiisas kin tonu opu kin, wumb pei paki tum. ¹⁶ Gos epi ka wii wumb pei wii ngum epi ei kin, wu endeim Andam oꞗ kis erim ei kin, epi ende miꞗ mon. Yi miꞗ, wu Andam endeim kin oꞗ kis ei tonu wang kin, wu Andam Gos kos owundu piimba kunum ei, wu ei am ba. Nga yi miꞗ, wumb pei oꞗ kis enjing ku; ba Gos epi ka wii, wumb pei kin wii ngang kin, Gos wumb ei kin, kun ka moꞗmun, nimba. ¹⁷ Ei keimi, wu endeim Andam eim oꞗ kis erim. Eꞗe nge, wumb koltmun oꞗ dinga ei wumb pei tonu wang kin eꞗe nge, wumb pei to mani kindnim. Kapꞗi yi miꞗ ku nga, wu endeim Jiisas Krai se kin, wumb pei Gos nge noman ka ngoꞗum ni, epi ka

wii ei wii ngołum epi ele nge, Gos sinim wumb kun ka niłim ele nge, sinim wumb king mił, tep er mułmba.

¹⁸ Yi mił erang kin, wu endeim Andam oł kis erim ele nge, kumep kis wumb pei sik kin, kułngii. Yi mił ku, wu endeim Krai eim oł kun ka erim ele nge, wumb pei oł kis enjing, eim kil ngopu, si kindpi kin, noman konj ngurum. Ngang kin, wumb sik kunum kunum konj mułngii. ¹⁹ Yi erang, Andam Gos ek ekii sinerim ele nge, wumb pei kin oł kis oł ei tonu om. Yi mił ku, Krai Gos ek ekii sirim ele nge, wumb pei Gos kin wumb kun ka mołmun, nimba.

²⁰ Pe nga, Gos lo ek wumb ngurum ei erang kin, wumb en enim oł kis erik mił ei, owundu mendpił tonu om. Ba Gos nge noman ka ngopu ei, wumb oł kis enjing oł ei, to mani kindim. Kindang kin, Gos nge noman ka ngopu elim oł ei, owundu mendpił tonu opu pim. ²¹ Yi mił peng kin, wumb oł kis elmin oł ei, dinga kis peng kin, wumb koltmun oł ei kin tep er mołum. Ei yi mił ku, pe Gos noman ka ngopu erang kin, sinim Gos kin oł kun ka er mołmun. Mołamin kin, sinim Owundu Jiisas Krai kin, sinim noman konj kunum kunum mułmun nge nipi ngurum. Ngang kin, Gos nge noman ka ngopu ei, dinga owundu tonu opu kin, tep er mułmba.

6

Oł Kis Elmin Oł Ei, Sinim Kulnpjun Ba Sinim Krai Kin Konj Mendpił Mołmun

¹ Sinim nga nipe ek nimin? Sinim oł kis minj er moł pamin kin, Gos noman ka wii ei, tonu

owundu mendpił omba. Sinim ek yi mił nimin min? ² Ei mon mendpił! Sinim oł kis ełmin oł ei, sinim kulnjpun. Ei nge, sinim nimbił erpin kin, nga oł kis er mołpun bin? ³ Sinim Kraiss Jiissas kin dambiltpin ende pupun, noł pinjpin kin, kunum ei, sinim Kraiss kin ouni kołpun kin, eim kin ende noł pinjpin. Enim ei piinanmin min? ⁴ Sinim noł pepin ngunjpun kin, ei pułe yi mił, sinim Kraiss kin dambiltpin ende pupun, kulnjpun. Pe nga, Gos eim Kraiss kin, sinim ouni tukpu tum. Tang kin, Kraiss kołpu, nga Arim Gos eim dinga wii eim sipi, angpi tonu opu, nga konj mołum. Mułang kin, sinim yi mił ku, nga sinim angpin tonu opun, nga noman konj sipin, er endmin ku.

⁵ Yi mił, sinim Kraiss kin dambiltpin ende pupun, eim kułum mił, sinim yi mił ku, kułmun. Keimi, yi mił ku, nga sinim eim kin ende pupun kin, eim konj tonu om. Sinim yi mił ku, konj tonu opun mułmun. ⁶ Yi mił erang, sinim piinmin ei, sinim ngenj noman ok nge ei, Kraiss kin ouni, ond peri ełe nil to pendinjpun. Yi mił erang, sinim ngenj ełe oł kis ełmin oł ei nge, dinga sinim kin ambił gii ni mułum ei, si kindpi kin, poru nimba. Yi mił erang, oł kis ełmin oł ei, sinim kin, nga ambił gii ni, tep enermba mon. ⁷ Nimbił erang, wumb endi kołpu poru nim ei, nga oł kis dinga ełe, wu ei ambił gii nga ninermba, mon! ⁸ Ba sinim Kraiss kin ouni kulnjpun kin, kapli nga sinim pii gii nipin, Kraiss kin ouni nga, konj kunum kunum mułmun. ⁹ Nimbił erang, sinim yi ni piimin ei, Kraiss kołpu, nga angpi tonu opu kin, konj mołum. Mołpu kin, nga kulermba mon. Wumb koltmun oł dinga ei, nga Kraiss kin to mani

kindpi kin, tep mulermba, mon! ¹⁰ Yi mił, Jiisas kułum oł ełe nge, yi mił Jiisas wumb oł kis ełmin oł ei nge, dinga to mani kindpi kin, kunum endeim minj kołpu, poru nim. Ba pe akip, Jiisas eim noman konj mołum ełe nge, kunum kunum Gos embe ambil tonu kindpi, mołum. ¹¹ Yi mił ku, enim komb se piingii ei, en enim oł kis ełmin oł ełe kin, kołpun mołmun. Pe oł kis dinga ei, enim kin nga ambil gii ninanim, mon! Ba akip, enim Kraiss Jiisas kin dambiltik ende puk kin, Gos embe ambil tonu kindpin kin, konj kunum kunum mołmun.

¹² Pe nga, oł kis ełmin oł ei, enim kan wiik tangin kin, enim ngenj ełe, ambil gii nipi, nga tep enermba, mon! Yi mił peng kin, enim ok nge ngenj noman ełe oł ei, nga ekii sinerngii, mon! ¹³ Nga enim nga simb angil nin, epi ei, nga wak tangin pupu kin, oł kis nge oł ei, ekii sik kin, kapli oł kis nga enerngii, mon. Ba enim nge noman, kin simb angil ni, epi pei, Gos kin ngungii. Yi mił, wumb endi Kraiss kin kołpu kin, nga tonu konj mołpu kin, noman konj simba. Seng kin, nga sinim nge simb angil ni, epi pei Gos ngumun ełe nge, Gos nge oł kun ka oł ei, erik kin, molk pungii. ¹⁴ Pe yi mił, oł kis ełmin oł ei, nga enim kin dinga kindpi kin, tep nga enermba mon. Nimbil erang, pe enim lo ek ełe nge kos owundu ngopu ei, mandring mulałmin mon; ba enim Gos nge noman ka ngołum ełe nge, mandring molk pungii.

Wumb Oł Kun Ka Kongun Wii Ełmin

¹⁵ Yi mił, pe sinim nimbil oł ermin? Sinim lo ek ełe nge, kos owundu ngopu ei, mandring pupun mulenjpin kin, sinim kin nga tep enerim mon; ba

Gos noman ka ngołum ei, sinim mandring pupun mulnjpun kin, kapli sinim oł kis nga ermin min? Ei mon mendpił! ¹⁶ Ei keimi, enim ei piinanmin min? En enim nge ngenj nin, epi wu eipi kin, ek ekii sik erik kin, wu ei, en enim tep er mułang kin, kapli wu ei kin, enim kongun wii wumb mił mułngii. Ei yi mił ku, enim oł kis ełmin oł ei kin, kongun wii wumb mił mułngii. Molk kin, enim kułngii oł ei singii ku. Min mon pim kin, enim Gos nge oł ekii sik kin, Gos eim kin kongun wii wumb mił, kun ka er mułngii. ¹⁷ Ba Gos kin noman ka piik ngungii. Ok enim oł kis ełe kin, kongun wii er mulnjung. Ba akip Gos eim enim sipi orung seng kin, eim kin mandring mołmun. Mołangin kin, enim noman tuk ełe Gos ek keimi kun ka ekii sik kin, puk er mołmun. Ełe nge, enim Gos kin ka piik ngungii. ¹⁸ Pe Gos enim oł kis ełmin oł ei nge, kan ngo pendnjing ei, si tor seng kin, enim wii molk kin, Gos nge oł kun ka ełmin oł ei nge, kongun wii er molk pungii. ¹⁹ Na enim dinga sinałmin mei wumb kin, ek yi mił nind. Nimbil erang, enim dinga sinałmin mei wumb noman ełe, ekii sip nind. Ei yi mił, ok enim nge ngenj orung nin, epi sipik, noman ok nge oł penj oł ei, kongun wumb wii mił mulnjung kin, enim oł kis penj pei pei enjing. Yi mił erang kin, pe enim ngenj orung nin, epi pei ei sipik, oł kun ka oł ełe kin, kongun wii wumb mił ngok erngii. Erik kin, enim Gos nge oł kun ka oł konj mendpił, tonu wang kin, mułngii.

²⁰ Yi mił, ok kunum ei, enim oł kis ełmin oł ei, kongun wii erik mulnjung. Kunum ei, enim oł kun ka oł ei, kan ngunerim, mon; ba enim oł ei

kin, wii mił mulnjung. ²¹ Ba kunum endi, enim oł kis ełmin oł ei, nipe epi ka endi siłmin ei nge, akip enim singambil sinmin? Pe enim oł kis enmin oł ei nge, kumep ei enim kułngii. ²² Ba pe, Gos enim oł kis nge, kan ngii mił mulnjung ei tor sim. Sipi kin, sinim Gos eim nge kongun wii wumb mił mundum. Ełe nge, epi pule yi mił tonu onum. Wang kin, enim oł kun ka er molk kin, nga ekii se noman konj singii ei, kunum kunum molk pungii. ²³ Yi mił, oł kis ełmin oł ei nge, kumep ei kułngii. Ba Gos eim nge epi ka wii ei, sinim wii ngum epi ei, noman konj kunum kunum mułmba. Noman konj ei, Krai Jiiisas sinim nge Owundu kin tonu om.

7

Wu Amb Siłmin Ek Ekin Endi

¹ Engnan noł, na ek ei nip enim ngond ei, enim lo ek ełe piłmin wumb kin nind. Kunum ełe, wu endi konj mułmba kunum ełe minj, wu ei lo ek ełe mandring mołpu kin, tep er mułmba. Enim ei piinanmin nimin? ² Kapłi yi mił, amb endi wu pang, wam konj mułum kin, kapłi lo ek ei, amb kin wam dambiltpi ende kindnim. Ba wam kułum kin, kapłi lo ek ei ok se ende kindim lo ek ei, nga wu amb tał ei, se ende kindnanim mon. ³ Yi mił, pe amb endi eim wam konj mułang kin, eim wam mani kind si kindpi pupu kin, wu eipi endi pum kin, amb ei eim oł kis erpi kin, wam kin kun ka mulałim mon. Ba amb eim wam kułang kin amb ei, lo ek ei, eim ambil gii ninermba mon. Eim wii mułmba. Mołpu kin, amb ei, eim nga wu endi eipi pum kin, eim oł kis enermba

mon. ⁴ Yi mił ku, engnan noł, enim Kraıs kin dambiltik ende punjung. Kunum ełe, enim lo ek ełe kulnjung. Kułangin kin, lo ek ełe, enim nga ambıl gii ninerim mon. Ei yi mił, enim wu eipi kin puk mołmun. Enim wenjing mił Kraıs eim tukpu ełe, tonu angpi opu kin, nga konj mołum. Mołang kin, sinim Gos eim nge oł kun ka oł ei, er mołamin kin, mong mił topu erang kin mułmba. ⁵ Yi mił ku, ok kunum ełe, sinim noman ngenj ok nge oł kis ełe, tonu wang kin, ekii sipin er mulnjpun. Nga kunum ełe, lo ek ełe erang kin, sinim oł kis nga pei tonu wang kin, er mulnjpun. Ełe nge, sinim ngenj ełe, kongun er pang kin, sinim kulmun oł ei mong mił topu, ei sinim kin tonu om. ⁶ Ba akip, sinim kułamin kin, lo ek ei, sinim nga ambıl gii ninanim, mon! Sinim wii mił mołmun. Nimbıl erang, sinim ok kunum endi ei, lo ek dinga ei, sinim kan ngo pendim. Ba pe, sinim kongun enmin ei, sin noman tuk konj ełe nge enmin. Ełe nge, sinim lo ek mon ok nge ełe, ekii sinanmin mon. Ba pe, sinim Gos Gui Ka nge oł konj ei, sinim andan tang kin ekii sinmin.

Jura Lo Ek Kin Oł Kis Ełmin Ek Kin

⁷ Pe nga, sinim nipe ek endi ninim? Jura lo ek ei, oł kis ninim min? Ei mon mendpil! Ba lo ek ei, na oł kis oł andan tunenelang kin, na kaplı piinenelamb. Ei yi mił, lo ek yi ninim, “Nim wu eipi nge epi ei, bun bun kulenjii mon.” Yi mił ku, lo ek ełe, na kin yi ninerim kin, kaplı na kan bun bun sinmin ei, sinenelamb. ⁸ Ba oł kis ei, lo ek ełe kin andlam ei, tonu om. Wang kin, bun bun kulmun oł kanim kanim ei, na noman tuk ełe,

tonu opu er moʻlum. Ba lo ek eʻle, pineneʻlang kin, kapʻli oʻʻ kis ei, koltmun oʻʻ yi miʻ piʻlang. ⁹ Yi miʻ, ok na Jura lo ek ei, na kin pinerim kunum eʻle, na konj muls. Ba ekii se, Jura lo ek na kin tonu wang kunum ei, oʻʻ kis eʻlmin oʻʻ ei, nga angpi tonu opu, konj muʻlum. Moʻpu kin, na noman tuk eʻle topu kundang kuls miʻ enim. ¹⁰ Nga Jura lo ek eʻle nge, wumb noman konj ngumba miʻ enim; ba na konj miʻ lo ek ei, na kos erpi ngopu kin, to kundmba miʻ enim. ¹¹ Nimbiʻ erang, oʻʻ kis eʻlmin oʻʻ ei, lo ek eʻle kin, andʻlam kan sim. Sipi kin, Jura lo ek ei kongun erpi, na kin kend topu ngum. Ngang kin, Jura lo ek yi miʻ erpi kin, na kos owundu ngopu ei, na to kundmba nge miʻ enim.

¹² Yi miʻ erang kin, Gos lo ek Jura ngum ei, kun ka moʻlum. Nga Gos ek dinga pei ei, kun ka ni, kun ni, ka wii moʻlum ku. ¹³ Ei nipe miʻ paʻlim? Pe lo ek ka wii ei, na topu kundang kin, na kuls min? Ei mon! Oʻʻ kis eʻlmin oʻʻ ei, na to kundang, na kuls. Yi miʻ erang, oʻʻ kis eʻlmin oʻʻ ei, peni eʻle tonu om. Oʻʻ kis ei, oʻʻ kis mendpiʻ! Ei lo ek ka wii ei sipi, kongun erpi kindang kin, oʻʻ kis koltmun oʻʻ ei, tonu om. Wang kin, lo ek ei, na oʻʻ kis puʻle ei, andan topu ngum ei, oʻʻ kis mendpiʻ.

Oʻʻ Kis Eʻlmin Oʻʻ Ei, Wumb Noman Tuk Eʻle Kan Ngonum

¹⁴ Sinim piinmin, Jura lo ek eʻle, Gos Gui Ka nge epi paʻlim. Ba na nam ngenj ei, mei wumb ngenj paʻlim. Peng oʻʻ kis ei, na ambiʻ gii nipi, kan ngopu, tep er moʻlang kin, na eim nge kongun erip moʻ. ¹⁵ Keimi, na end epi ei, puʻle ei piinand. Yi miʻ, na epi endi noman ngop ermbii ni piind epi ei,

na enand mon. Ba epi, na noman ngonand epi ei, na kunum kunum end. ¹⁶ Pe nga, na epi endi enerbii ni piinj epi ei, na end; kapli na oł ei nge, na yi nił, 'Lo ek ei kun ka pałim,' nił. ¹⁷ Yi mił erang, pe oł ombu kun ka pinałim oł ombu, nam enenj, mon; ba oł kis ełmin oł ei, na kin tuk mołpu enim. ¹⁸ Yi mił, na yi ni piind oł kun ka ełmin oł ei, na nge noman ngenj ok nge ełe, tuk mulałim mon. Ba na noman ełe piind epi oł kun ka ei, na ermbii ni piind; ba na ermbii, kapli enanim mon. ¹⁹ Yi mił, na epi oł kun ka ermbii ni piind oł ei, na enand. Yi mił enarip kin, na epi oł kis enerbii ni piind oł ei, na end. ²⁰ Yi mił, na kunum kunum epi endi enerbii ni piind epi ei, enj kin kapli ei na nam enand mon. Ba yi mił, oł kis ełmin oł ei, na noman tuk ełe mołpu enim.

²¹ Yi mił erang, na kenj ei, lo mił epi oł ei, kongun yi mił erim. Kunum endi, na epi nipe kun ka ermbii ni piind ei, oł kis ełmin oł ei, mendpił mołpu kin, na kin mandi mołpu, ambił gii neng kin, na ermbii mił nenj? Ei kapli enanim mon.

²² Yi mił, na nam noman tuk ełe, Gos lo ek ei ekii sip, ermbii ni, noman ełe ka piind. ²³ Ba pe, na kand ei, lo ek eipi endi na ngenj tuk ełe, aninga kopur pałim. Lo ei, na noman tuk ełe, ok pim lo ei kin, nga Gos nge lo ek konj, na ekii sip piinj lo ek ei kin, opu orung orung enmbił. Pe lo ek oł kis ełmin oł ei, na kan ngopu, ambił gii nipi, dinga erim. Nimbil erang, oł kis ełmin oł ei, na ngenj tuk ełe aninga kopur pıram kongun er pałim. ²⁴ Keimi, na wu noman embin kis pałim wu moł. Wumb nii endi, na nge ngenj kułmba ngenj ei, si kindmba?

²⁵ Pe na Gos kin, sinim Owundu Jiisas Krais, na oł

kis elmin ol ei, si kindang, wii molup kin, noman ka wii piip ngond. Ei nam ol yi mił palikim. Peng kin, nam Gos lo ek ei mendpił, na noman tuk ele, ekii sip kin moł; ba na nge ngenj ok nge ele, lo ek ol kis elmin ol ei, ekii sip kin, kongun er molum.

8

Gos Gui Ka Noman Konj Ka Ngołum

¹ Yi mił erang, pe wumb nii endi Krai Jisas kin dambiltipi ende kindim wumb ei kin, Gos kos owundu piipi, mok topu, ol kis nge kumep kis ei, Gos ngunermba, mon! ² Nimbił erang, Gos Gui Ka nge lo ek kongun erpi, na noman konj ka ngołum. Ngum kunum ei, na Krai Jisas kin dambiltipi ende kindpi kin, na lo ol kis elmin ol ei nin, koltmun ol ei nin, na sipi kin, wii kindang moł. ³ Yi mił, sinim ngenj noman ok nge ei kin, lo ek ele nge dinga enenełang, Gos eim ol yi mił erim. Erang kin, lo epi ei, lo ek kun kapli enenełang, ba Gos ei eim yi erim. Erpi kin, ele nge ol kis si kindim. Si kindpi kin, Gos eim nge kingam Jisas kindang, mei mani opu, sinim mei wumb talpi erang kin, ol kis elmin wumb mił mułum. Molpu kin, Krai nge ele Gos sinim ol kis elmin ol kumep ei, kolpu kin, sipi orung sim. ⁴ Gos yi mił erang kin, ele nge lo ek ei, ol kun ka mił tonu opu pimba. Nimbił erang, pe sinim nge ngenj noman ok nge ol ei, sinim andnanmin mon. Ba pe sinim Gos Gui Ka kin dambiltipin ende pupun kin, ouni andinmin. ⁵ Yi mił, pe wumb nii endi, eim ngenj ok nge ele ol kis endmba ei, eim noman ele ei, ngenj ok nge kin, minj piipi endmba. Ba wumb

nii endi Gos Gui Ka noman eġe, ekii sipi, oġ kun ka ermġba wumb ei, en enim noman eġe, Gos Gui Ka ek nimġba miġ ekii sik, piik kin, andik muġngii.

⁶ Pe wu endi ngenj ok nge eġe oġ kis eġmin oġ ei, eim noman tuk eġe pim kin, wu ei kuġmba. Ba nga wu endi, eim Gos Gui Ka nge oġ ei ambiġ gii nipi muġum kin, kapġi wu ei, noman konj sipi kin, noman emin peng muġmba.

⁷ Ei yi miġ, wu nii endi, eim ngenj ok nge noman eġe ekii sipi muġum kin, wu ei Gos kin opu orung erpi moġum. Nimbiġ erang, wu ei eim Gos lo ek ei mandring molaliġim mon. Ei yi miġ, kapġi enermba mon.

⁸ Wumb nii endi eim ngenj ok nge eġmin oġ ei erpi, muġum kin, wumb ei Gos eim noman eġe kun ka erngii miġ, ei kapġi enerngii mon.

⁹ Ba akip, enim ngenj ok nge ei, ekii sik enanmin mon. Ba pe enim Gos Gui Ka nge oġ eġe, ekii sik, er moġmun. Muġangin kin, keimi Gos Gui Ka enim noman tuk eġe muġmba. Ba pe wumb nii endi, Krai nge Gui Ka eim noman tuk eġe mulerim kin, wumb ei Krai nge wumb tiġap ende miġ mon.

¹⁰ Ba Krai enim noman tuk eġe moġpu nim kin, enim noman tuk eġe gui konj muġmba. Nimbiġ erang, enim Gos nge ningiġ eġe, wumb kun ka moġmun. Yi miġ ku, enim ngenj ok nge eġe, oġ kis eġmin oġ ei, enim kin erang, kulnjung. Nimbiġ erang, oġ kis eġmin oġ ei, enim kin ngenj ok nge eġe paġim.

¹¹ Pe yi miġ, Gos ei eim Jiisas koġpu pim ei eim sipi kindang kin, nga angpi konj moġum. Nga Gos nge Gui Ka ei enim noman tuk eġe muġmba ei, kapġi eim Jiisas Krai koġpu konu sipi kin, nga konj kindang moġum. Ei eim, enim nge ngenj eġe noman konj ei, yi miġ ku, enim ngumba. Ngang kin, eim Gui Ka je erang

enim noman tuk eġe moġum.

Gos Gui Ka Erang Sinim Gos Nge Kingam Noġ Moġmun

¹²⁻¹³ Yi miġ erang kin, engnan noġ, enim ngenj ok nge eġe nge kumep endi ngok, orung kindngii ei, endi sinaġim mon. Ba enim ngenj ok nge oġ ei kin, ekii sik, er endinjing kin, kapli enim kuġngii. Ba enim Gos nge Gui Ka nge dinga ei sik kin, enim ngenj ok nge oġ ei, to mani kindngii. Kindik kin, kapli enim noman konj sik, kunum kunum muġngii. ¹⁴ Wumb nii endi, Gos Gui Ka nimba miġ ekii sipi, endim kin, wumb ei Gos nge kingam noġ mendpiġ muġngii. ¹⁵ Keimi yi miġ, enim gui endi enim sinjing ei, er kan miġ ngang kin, enim kin ngum ei, enim sipi kindang, eim kin kongun wii enmin. Enmin kongun ei, enim mund mong kulerngii, mon! Ba enim Gos Gui Ka ei enim sinjing ei erang kin, enim Gos nge kingam noġ muġngii. Molk kin, Gos Gui Ka nge dinga ei enim kin peng, Gos kin prei erik ngok kin, enim eim kin yi niġmin. “Arnan na nge Arnan,” pa niġmin. ¹⁶ Gos Nge Gui Ka eim sinim kin noman tuk gui ei dambiltpi ende pupu paki topu kin, eim ek dinga nipi yi nim. “Enim Gos nge kingam noġ moġmun,” pa nim. ¹⁷ Pe sinim Gos nge kingam noġ mulnjpun kin, kapli sinim Erinjpin Gos nge epi, ek keimi dinga nipi, ngumbii nirim miġ epi ei, simin ku. Keimi, sinim Gos eim epi ka wii pei simin. Sipin kin, Krai ngum epi ei simin. Krai kin ouni simin. Ba nga sinim Krai eim nge ngenj kumbii sim miġ yi ku sinim simin. Sipin kin, sinim eim kin ouni ekii se eim nge tiġang ka wii owundu ei simin ku.

Ekii Se Sinim Gos Nge Títang Owundu Simin

¹⁸ Na keimi ni piind, sinim ngenj kumbii sinmin ei, epi wii mił. Ba Gos nge títang owundu ka wii ei, Kraiss kin ngum epi ei mił, sinim yi ku simin. Ełe nge, títang ka wii ei, ekii se Gos sinim kin andan tumba. ¹⁹ Yi mił, Gos epi kanim kanim ya mani mei ełe ok eririm epi ei, akip kui er mołmun. Mułamin kin, Gos kunum owundu tonu omba kunum ei, eim kingam noł andan tang, peni ełe wang kin, enim kanik piik, erik mułngii. ²⁰ Yi mił, Gos ya mani mei ełe epi kanim kanim ok eririm epi ei, ekii se kis mołpu kin, epi wii kun mił pinerim mon. Ełe nge, en enim nge noman ełe yi mił enerik mon. Ba Gos eim nge noman ełe yi piipi eririm. Erpi kin, Gos eim kos owundu piipi, eim kin mandring kindpi mułang kin, ekii se oł tonu omba ei nge, kui erik mołmun. ²¹ Nimbił erang, Gos eim epi kanim kanim pei eririm epi ei, ambil gii nipi mołum epi ei, to kis erpi mołum konu ei, to tor seng kin, wii mołmun. Mułangin kin, Gos nge eririm epi pei ei, wii kun ka molk kin, nga Gos nge kingam noł nge títang ka wii ouni sik er mułngii. ²² Sinim yi ni piinmin, Gos ya mei ełe epi kanim kanim pei eririm epi ombu, ngenj kumbii sik, ke nik, tor kindinmin ei mił, amb kangil buł tang mengingii enmin yi mił pepi wang kin, akip yi mił ku palim. ²³ Ba ya mani mei ełe epi kanim kanim pei, Gos eririm epi ei mendpił mon. Ba yi ku, sinim Gos Gui Ka ei, sinim noman tuk ełe, kuni mong kumna mił aka pin sinjpin. Pe sinim yi ku, ngenj kumbii sipin, ke nipin, Gos eim kin sinim kui erpin mułamin kin, Gos kunum ei sinim eim kingam noł mił erpi kindang kin, kui

er mołmun. Kunum ęle Gos sinim ngenj noman tuk pei erpi kindang kin, sinim sipi orung simba. ²⁴ Gos sinim sipi orung sim ęle nge, sinim kui er mołmun. Pułe yi mił, sinim epi nipe endi sinałim epi ei, simin ni piipin kui er mołmun. Ba wumb nii endi, epi endi simbii ni piimba epi ei sim kin, nga kui er mułmba min? Ei mon! ²⁵ Ba pe sinim epi nipe endi simin ni noman dinga piinmin epi ei kinenjpin kin, kapli sinim nipe epi endi simin ni piipin ei, kunum olt kinan kui er mułmun.

²⁶ Yi mił ku, sinim noman dinga pinermba wumb ei, Gos nge Gui Ka ei opu sinim kin paki tołum. Nimbil erang sinim nipe oł mił endi prei erpin kin, nga sinim epi nipe endi kii sipin simin nipin prei ermin ei sinim piinanmin. Ba Gos Gui Ka sinim nge nipi, eim prei dinga erpi kin, Gos kin ngonum ei sinim piinanmin ek ei, Gos kin kii sipi ngang kin, sinim paki tołum. ²⁷ Nga Gos eim sinim wumb noman tuk ęle, piipi kanpi enim. Nga Gos eim Gui Ka epi nipi endi piinim ei, Gos piipi kanpi enim ku. Nimbil erang Gos Gui Ka prei erpi, wumb nii endi Kraiss nge tilap mołmun wumb ei kin, Eim Gos noman ęle prei ermba ni piinim mił erpi kin sinim paki tołum.

²⁸ Sinim piinmin, Gos epi kanim kanim pei sipi tikandi kindpi kin, kongun kun ka erpi, wumb nii endi Gos eim kin noman ka piipi ngonmun ei, yi mił enim. Wumb ei, Gos eim noman ęle yi ni pendrim mił wumb ei, Gos eim kin sipi orung sim. ²⁹ Nimbil erang wumb nii endi, kumb ok Gos eim ni piirim mił, eim noman ęle yi ni pendrim ku. Gos eim si orung sipi erang kin, ok eim nge kingam Jiisas mołum mił mułngii. Molk kin, Kraiss

eim kumb se wu num mułang kin, nga wumb nii endi Gos kin pii gii ninjing wumb ei, eim angim noł ekii mił mułngii. ³⁰ Wumb nii endi, kumb ok Gos eim si orung simbii ni pendrim mił wumb ei, eim sipi orung sim. Seng yi ku wumb ei Gos eim kin 'Wumb kun ka.' nipi mundum. Mundum wumb ei, Gos eim wumb kun ka nipi wumb ei, Gos eim nge kingam noł mił, tiłang dinga ka wii ei mok to ngum ku.

Gos Noman Ka Ei Sinim Kaimb Sipi Ngonum

³¹ Gos epi kanim kanim pei sinim kin eririm ei, sinim nipe ek nimin? Pe Gos sinim kin mołpu kin, sinim epi kanim kanim paki dinga topu erim kin, wumb nii endi sinim kin opu orung erpi ngumba? ³² Gos eim nge kingam eim kin, ambil gii ninerim mon. Ba Gos eim nge kingam sinim wumb pei paki tumba nge kindim. Yi mił erang, Gos kingam sinim kin wii ngum kin, kapli nga eim sinim epi kanim kanim pei Krai eim kin ouni sinim kin epi pei ngunermba min? ³³ Wumb nii endi Gos eim sipi orung seng mołmun wumb ei, nga wumb eipi endi ok kapli kos piik kin, opu orung erik ngungii min? Ei mon! Gos eim mendpił sinim wumb kun ka mołmun, ninim. ³⁴ Yi mił, wumb nii endi kapli wumb eipi kin kos piipi, mok tumba min? Ei mon! Ba Krai Jiisas eim kołpu kin, nga Gos sipi kindang kin, angpi tonu opu nga konj mołum ku. Pe eim Gos kin angil tundung orung kun mołpu kin, nga sinim paki tumba nge Gos kin prei dinga erpi, ngopu mołum. ³⁵ Wumb nii endi Krai nge noman ka ei sinim kin ngum ei to si kindmba? Oł embin tui sinim kin tonu omba min;

nga ngenj kumbii simin min; nga wumb sinim kin kepii tok ol embin tui ngungii ei min; nga sinim kuni tumba min; nga sinim alap nin, epi sinałim min; nga epi kis kombur sinim kin to kis ermba min; nga wumb sinim kin opu erik to kundngii min; nga ol kanim kanim ombu pei, sinim nge noman ngolum ei, sinim Krai to tor si kindngii min? Ei mon mendpił! ³⁶ Gos ek ka ei ok mon poł pendim mił yi ninim.

“Pe sinim Krai nge wumb tilap mułamin ele nge, kunum kunum wumb eipi sinim to kundmun mił nik erik erik enmin. Yi mił, wumb ei sinim kung siipsiip to kondulmun mił sinim yi ni kaniłmin.”

³⁷ Ei mon! Sinim dinga peng kin, ol embin tui epi ombu kanim kanim pei to mani mendpił kindinjp kindinjpın. Ele nge, Krai nge dinga ei, sinim kin ngum ele nge Krai eim kaimb sipi, sinim kin noman ka ngum. ³⁸⁻³⁹ Yi mił erang, na keimi ni piind ei, epi endi Gos eim noman dinga ka ei, sinim to eipi kaplı kindnermba, mon! Kulngii ol ei min; nga konj ol ei min; nga Gos nge enjel ei min; nga muł mei ele peng erik tep mołmun wumb ei min; pe salim epi ei min; nga ekii se mendpił tonu omba epi ei min; nga dinga kanim kanim ei min; nga mei tondrung epi ei min; nga ya mei mundrung epi ei min; nga epi eipi endi Gos kanim kanim ya mani mei eririm epi ei min; epi ei pei, Gos noman ka sinim wii ngum ei kaplı si kindnermba mon! Gos noman ka ei Krai Jiisas sinim nge Owundu kin tonu om.

9

Gos Kin Eim Nge Tilap Wumb Esrel

¹ Na ek keimi nind. Na Krai nge wu na ek kend tunand mon. Gos nge Gui Ka ei, na noman tuk eġe paki topu kin, na noman ngoġum. Yi ku, na noman tuk eġe piimbii ek ei, Gos Gui Ka ni ngoġum. ² Yi miġ, na noman tuk eġe embin owundu pepi kin, na nge wumb tilap miyem ende Jura wumb kin, na noman tuk eġe kumbii owundu kunum kunum pepi pupu kin, poru ninanim mon. ³ Yi miġ, na kapġi erim kin, na en enim piip kin, na Krai wakin top mani kind si kindip yi enj kin, kapġi Gos na kos owundu piipi kin, na sipi dup konu kis eġe kindmba eġe nge, na nge wumb tilap miyem ende Jura wumb ei, Gos sipi orung simba. ⁴ En enim Esrel wumb, Gos nge wumb tilap se mundum. Mundang Gos eim erang kin, eim nge kingam noġ muġangin kin, eim nge noman dinga tiġang owundu ei kenjing ku. Nga Gos eim ek dinga nipi pendrim ek ei ni ngopu kin, nga Gos eim lo ek ni ngopu kin; nga enim Gos keimi kin men toġmun oġ ei nin; nga Gos ok ek keimi nipi ngumbii nirim epi ei sinjing ku. ⁵ En enim kumb ok kupenjpın noġ Eiparam, Aisak, Jeikop nge tilap ende eġe nge, en enim tonu onjung. Ok tilap eġe nge, Krai ya mani mei eġe opu, eim mei wu mendpiġ, wumb ei nge tilap ende muġum. Muġang kin, pe eim epi kanim kanim pei Gos tep er moġum. Eim Gos mendpiġ! Kapġi sinim eim embe kunum kunum ambiġ tonu kindmin, keimi!

⁶⁻⁷ Ba na ek nind ei, Gos ok ek keimi ni pendim ek ei tonu onanim, pa ninand mon. Nimbiġ erang,

wumb tilap kopur, Esrel wumb kin tonu onjung. Ok wumb tilap ei Esrel nge wumb tilap mendpil mon. Yi mił ku, Eiparam nge tilap wumb aninga kopur eim kin tonu onjung; ba wumb ei, Eiparam nge kingam noł mendpil mon. Gos ek yi nipi Eiparam ngum, “Aisak nge wumb tilap mendpil ei, ninim nge wumb keimi mendpil mułngii,” pa nim. ⁸ Ei pule yi mił, kangil ya mani mei ele wumb ngenj ele mengk tor kindinmin kangil ei, Gos nge kingam noł mendpil mon. Ba pii gii wumb kangil ngenj ele mengk tor kindinmin ei, Gos eim ok ek keimi ni pendrim mił menginmin ei, Eiparam nge wumb tilap keimi mendpil mołmun. ⁹ Yi mił, Gos ok ek keimi ni tor kind pendrim mił ek yi ninim. Kunum ele, nga kung ngii ele na orung ombii ni pendinj kunum ei, amb Sera kangi endi mengmba.

¹⁰ Ba ei mendpil mon ku! Nimbił erang, amb Riipeka nge kangi tał erinjngil endeim eim sinim kupenjpin Aisak. ¹¹⁻¹² Ba Gos eim noman ele, ok ni pendim mił mendpil, eim kangil endi to mundum. Nga Gos yi nipi, amb Sera ngurum, “Kangi kumna Eiso eim mołpu kangi ekii Jeikop eim ek nimba mił ekii sipi kin, eim kin kongun erpi kin, yi ermba. “Gos kumb ok ek yi ni pendrim mił, ekii se kangi tał mengim ei, el elip kis min ka endi erngil ei, Gos kangil nii endi eim noman ele ermba ni to mundum mił erim. Ei eim kongun wu Jeikop, epi endi ermba mił ei piinerim mon. ¹³ Yi mił, Gos kumb ok, ek ka mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Na wu Jeikop kin noman ngond, ba na wu Eiso kin noman ngonarip kin, opu orung erip ngond.”

14 Yi mił, sinim nipe ek endi nimin? Sinim Gos oł kun ka endi enanim pa nimin min? Ei mon mendpił! 15 Yi mił, Gos Moses kin ek yi nirim, “Na wumb nii endi kin, noman ka ngumbii wu ei, kapli yi erip kin, noman ka ngumbii. Nga na wu endi kin kaimb sinj kin, kapli yi mił na kaimb simbii ku.” 16 Yi mił peng kin, Gos noman kaimb siłim oł ei, wumb en enim noman ełe, epi ei simin ni piinmin mił ei, sinerngii mon. Ba Gos eim noman ełe piilim mił, wumb kin kaimb sipi ngołum. 17 Yi mił, ok Gos ek ka ei mon poł pendrim mił, King Pero kin nipi ngurum. “Na nim kin epi enj ei, nim king owundu mołun pułe ei, na nim si kindamb mołun ei nge, na nge noman dinga ei nge, andan tamb kin, wumb pei keningii. Kanik kin, na nge embe ei, wumb mei konu orung orung pei ambil tonu kindngii. Ełe nge mendpił, na nim king mundunj,” pa nirim. 18 Yi mił peng kin, Gos eim wumb nii endi kin, eim noman ka ngumbii ni piilim mił ei, kapli eim wumb ei kin, eim noman ka piipi kin, kaimb si ngołum. Nga Gos wumb nii endi kin, noman tuk dinga kis pengli nilim mił, kapli Gos eim noman ełe, wumb ei kin, noman tuk dinga kis pengli nilim mił elim. Nga Gos eim noman ełe ermbii ni piimba ei ermba ku.

Gos Nge Popuł Kis Kin Nga Noman Ka Kin

19 Enim wumb endi na kin ek yi nimba. “Ei yi mił kapli nimbił erang Gos wumb oł kis enmin ninim. Nga wumb nii endi Gos noman ełe to eipi kindmba?” 20 Ba ei nim wu nii endi dinga pukun kin, Gos kin ek ngokun ek ni orung kindnjii min?

Ek ekin endi yi mił pałim. Kapli mei nganmbi ming endi mił wu endi erim kin ek yi nimba? “Nimbił erang nim na yi mił en?” nimba. ²¹ Pe wu endi mei nganmbi sipi kin, ming elim wu endi eim mei aninga kopur sipi, ming tał erim. Wu ei ming endi kongun ka elim ming ka erim. Nga endi ming ka mon, ei kongun wii mił ming endi erim. Erim ei kapli min mon?

²² Gos oł erim mił ei kapli min mon? Gos eim popuł kis pim popuł ei, peni ele tor kindmba enim kindang kin, wumb Gos nge noman dinga ei piik kun erngii. Pe nga, wumb ming mił wumb ei, mandi dup konu ele ngenj kumbii singii er mołmun. Ba Gos eim wumb ei kin, kunum olt kanpi wiik tang kin, wumb molk punmun. ²³ Yi mił erang, Gos eim noman ele, tiłang owundu pei ka wii ei, sinim wumb pei kin noman ka andan topu, ngo tor kindrim. Kindpi kin, wumb ming mił nii endi, Gos eim kin ok sipi mundrum wumb ei kin, noman ka piipi, kaimb sipi ngurum wumb ei, Gos nge tiłang owundu ka wii singii. ²⁴ Sik kin, sinim mendpił, Jiisas kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim kin sipi mundrum. Ba ei Jura wumb tiłap mendpił mon. Ba nga kopur torung wumb tiłap eipi, Gos eim kin sipi mundrum ku. ²⁵ Gos ok ek ka ei ek ni tor kindilim wu Osiya, mon poł pendrim mił yi ku ninim.

“Wumb nii endi, ok nam wumb mulenjing wumb ei, akip nam nge wumb mułngii, pa ni sip mundmbii. Nga wumb nii endi, ok nam nge wumb tiłap mulerangin kin, na noman ka en enim kin ngunenj wumb tiłap ei, akip nam nge noman ka ngo sip mundmbii.”

²⁶ Wumb en enim mulk konu mendpił ęle, Gos wumb ei kin ek yi nirim.

“Enim na nge wumb mulałmin konu ęle, Gos kunum kunum konj mołulum konu ęle enim, nam Gos nge kingam noł mołmun, pa nimbii.”

²⁷ Gos ok ek ka ek ni tor kindiłim wu Aisaiya poł pendrim mił Esrel wumb kin wii dinga topu yi ninim.

“Yi mił peng Jura wumb tiłap ęle ep noł ku kulta mił pei mołmun. Sinim beltmin ei kaplı enanim mon; ba Gos wumb ei kin aninga kopur, eim kin sipi orung simba. ²⁸ Nimbil erang, Gos Owundu ya mani mei ęle wumb oł kis enjing ei, kos owundu piipi, kumep kis ei sikirpi sipi, wumb ei kin ngumba.”

²⁹ Gos ek ka ok Aisaiya mon poł pendrim mił yi ninim,

“Gos eim wumb tonu epin pei mulałgin kin, tep er mołum Gos ei, sinim wumb kupen-jpin noł tiłap aninga kopur wakin topu, mundnelałgin kin, kaplı sinim Sorom nin Gomora konu tał ęle kulnjung wumb mił mulałamin.”

Esrel Wumb Gos Kin Pii Gii Ninenjing Mon

³⁰ Yi mił erang, pe sinim nipe ek endi nimin? Ek yi mił endi nimin; torung wumb tiłap eipi ei, en enim Gos nge oł kun ka ei, kongun dinga erik sinenjing mon. Ba wumb en enim Gos eim kin sipi mundang kin, kun ka mulnjung. Nimbil erang, wumb ei, en enim Gos eim kin pii gii ninjing ei, sipi mundum. ³¹ Ba Jura wumb tiłap en enim kongun dinga erik, en enim Gos lo ek ęle,

kun ka ei ekii simin nik enjing. Ba en enim Gos nge lo ek eġe, ekii sik enjing ei, kapli enerim mon mendpiġ! ³² Nimbiġ erang en enim kapli enerim? Yi erang kin, en enim Gos kin pii gii nik, Gos nge oġ kun ka oġ ei simin nik enenjing mon. Ba en enim kongun dinga erik kin, Gos nge oġ kun ka simin ni piinjing wumb ei, en enim Krai ei kom ku miġ moġum ei, wumb ei simb kom ku eġe tok bok tunjung. Tok kin, Krai kom ku miġ, eim kin pii gii ninenjing mon. ³³ Kumb ok, Gos ek ka mon poġ pendrim miġ ek ei Krai kin yi ninim.

“Enim kanik piik erngii! Ya Saiyan konu eġe, kom ku miġ endi paġim ei, Gos nge kom ku dinga ei, wumb simb eġe kep tang kin, en enim erpi to kindang kin, mani pungii ni pendim. Ba wumb nii endi eim Gos kindim kom ku kin, pii gii nimba wumb ei Gos kindim kom ku ek kin, eim singambiġ kulermba mon, ba dinga pupu engmba.”

10

Jura Wumb Tiġap En Enim Gos Nge Oġ Kun Ka Ei Sinenjing

¹ Na engnan noġ, nam noman tuk eġe dinga piind ei, Esrel wumb ei Gos sipi orung simba. Eġe nge, na wumb en enim kin prei erip Gos ngond.

² Na wumb en enim kin pii kun erip kin, ek ni tor kindind. En enim Gos kin dinga pang kin, ekii simin nik enmin; ba wumb en enim noman eġe, Gos kin piik kun ka enaġmin mon. ³ Yi miġ erang, wumb en enim pii kun enarik kin, Gos enim wumb kun ka nimba miġ, ei pii poġ tunanmin

mon. Nga en enim noman eŕe oŕ kun ka oŕ ei ambil tonu kindmin ni piinmin, ba Gos en enim wumb kun ka moŕmun nim miŕ, ei mandring punarik kin, ba en enim noman eŕe ekii sik eŕmin. ⁴ Yi miŕ erang, Kraiŕ tonu wang kin, pe Jura lo ek ei mani pupu poru nim. Yi miŕ, wumb nii endi Kraiŕ kin pii gii nik, ekii sik enjing wumb ei, kun ka moŕmun wumb nimba.

Gos Wumb Pei Si Orung Simbii Ni Piinim

⁵ Ei yi miŕ, Moses ok mon poŕ pendrim miŕ yi ninim. “Wumb nii endi, Gos lo ek pei ekii simba wumb ei, Gos kin kun ka se muŕmba,” pa nirim. Wumb nii endi Gos lo ek nirim miŕ ekii sipi muŕmba wu ei, konj sipi er muŕmba. ⁶ Ba wumb en enim Kraiŕ kin pii gii ningii wumb ei, Gos kin kun ka muŕngii eŕe nge yi ninim. ‘En enim kin noman tuk eŕe, ek yi piinerngii mon!’ Wumb nii endi eim ei tonu epin konu eŕe tuk ba, eŕe nge pupu kin, Kraiŕ ya mani mei eŕe tu wumba. ⁷ Nga enim yi miŕ ninerngii mon ku; ‘Wumb nii endi eim mer mei eŕe mandring ba,’ eŕe nge pupu kin Kraiŕ koŕpu paŕim konu ei, sipi orung tonu tu wumba. ⁸ Ba Gos ek ka ei nipe ek ninim? Gos ek ka ei enim kin mandi opu saŕim ei, enim gupu eŕe kin, noman tuk eŕe paŕim. Peng kin, Gos ek ka sinim ni tor kindinjpin eŕe nge, enim pii gii ningii. ⁹ Yi miŕ, enim gupu eŕe ek dinga ni tor kindik yi ningii, ‘Jiisas eim Owundu,’ pa ningii. Nga enim noman tuk eŕe pii gii nik kin, Jiisas koŕpu pim kin, Gos eim sipi kindang, angpi tonu opu, nga konj moŕum eŕe nge. Kapŕi Gos enim Jiisas kin sipi orung simba. ¹⁰ Yi miŕ erang, enim noman tuk eŕe Jiisas kin pii

gii ninjing kin, Gos kin kun ka mułmun. Nga enim gupu ełe, ek dinga ni tor kindnjing kin, Jiisas kin pii gii nimin ełe, Gos enim sipi orung eim kin simba. ¹¹ Gos ek ka Kraiss kin yi ninim, “Wumb nii endi Eim kin pii gii nimba wumb ei, Eim kin singambił kulermba mon. ¹² Yi mił, Jura wumb kin wumb tiłap eipi wumb kin, Owundu ningił ełe molk, ende mił kindinmin. Sinim pei Gos sinim nge Owundu endeim mendpił mołum. Mołpu kin, eim nge noman ka ni, epi ka wii ei, wumb nii endi eim nge embe sipi kin, kii sipi ełmin wumb ei ngołum. ¹³ Yi mił, Gos ek ka ei yi ninim, “Wumb endeim endeim ni Owundu nge embe kii sik kin, men tok erngii wumb ei, Owundu eim sipi orung simba.” ¹⁴ Ba wumb nii endi Jiisas kin pii gii ninelangin kin, nimbił oł mił erik Jiisas kin wii tułangin? Nga wumb nii endi, Jiisas ek ka piinenelangin kin, nimbił oł mił erik kin, pii gii niłangin? Pe nga wumb endi Jiisas ek ka ni tor kindmba wumb endi mulerim kin, kaplı nimbił oł mił erik kin, piingii? ¹⁵ Nga Jiisas eim nge ek ka ni tor kindngii wumb endi kindnerim kin, kaplı nipe mił wumb Jiisas ek ka ni tor kindngii? Jiisas ek ka yi ninim, “Wumb Jiisas ek ka sik, tu wunmun wumb ei, oł ka wii mendpił enmin.”

Esrel Wumb Gos Ek Ka Ekii Sinenjing

¹⁶ Ba wumb pei Gos ek ka ei en enim ekii sinenjing mon. Kumb ok ek ni tor kindiłmin Aisaiya mon poł pendrim ek yi ninim. “Sinim nge Owundu wumb nii endi, Gos ek ka ei sin ninjpin ek ei pii gii ninjing? ¹⁷ Yi mił peng kin, sinim pii gii ninmin ei wumb ek ka ni tor kindnjing konu

eġe piipin kin, pii gii ninmin. Nga ek ka endi sinim piinmin ei, Krai nge ek eġe, sin ni tor kindinmin.

¹⁸ Ba na ek endi kii sin. Wumb pei ek ka ei enim piinenjing min? Keimi, en enim piinjing ei, Gos ok ek ka yi ni pendrim miġ ninim.

“Wumb en enim gupu eġe Gos ek ka wumb konu mei orung orung eġe am pei ni tor kindnjing. Nga ek ka ei, wumb pei mei konu orung orung turii eġe pepi pum ku.”

¹⁹ Nga na ek endi kii sind.

“Esrel wumb Gos nge ek ka ei piik kun enenjing min?”

kumb se, Moses ek yi nirim,

“Na enim oġ yi eramb kin, enim Esrel wumb molk kin, wumb tiġap eipi, tiġap ende mon wumb ei epi ka wii sengin kin, enim kanik, bun bun kulk kin, simin ni piingii. Nga na oġ yi eramb kin, enim Esrel wumb molk wumb tiġap wii miġ, noman kun ka pinaġim miġ wumb ei kin, enim popuġ kis sik ngungii.”

²⁰ Pe nga, Aisaiya ok ek dinga ni pendrim ei, mund mong topu ninerim mon; eim ek yi nim,

“Nga wumb kopur en enim na kenmin ni piinenjing wumb ei, na kan sinjing. Wumb kopur na kanik kin, kii sinenjing wumb ei kin, na nam peni eġe tor op kin, andan tunj.”

²¹ Ba na Gos Esrel wumb kin, piip ek yi nind, “Na kunum oġt, nam angii tor kindip kin, enim nam kin ongii nip enj; ba wumb ei, na ek ekii sinarik kin, nga na kin kis piik ngok, opu orung eġmin wumb miġ moġmun.”

11

Gos Esrel Wumb Aninga Kopur Kin Kaimb Sipi Ngum

¹ Na nga ek endi kii sind ei, Gos eim nge Esrel wumb tilap ei to tor kindim min? Ei mon mendpi! Na Pol Esrel wumb tilap ende wu. Nga na Eiparam nge miyem ende wu. Nga na Benjmin nge tilap ende wu ku. ²⁻³ Gos eim nge wumb tilap Esrel ei eim kumb se piipi mundum wumb ei, to tor kind mundnalim mon. Ok Gos ek ka mon pol pendrim wu Elaineja Gos ek ni tor kindnim wu endi kin nirim mi, ei piinanmin min? Elaineja wu ei Esrel wumb kin kos er ngopu kin, Gos kin men topu yi nim.

“Gos Owundu, nim nge ek ka ni tor kindilmin wumb ei Esrel to konduk poru ninjing. Nga nim nge kulmal kailmin konu ei to kis monduk kin, mani kind si kindnjing. Pe nga na minj mo; ba na kuruk andik kin, na to kundngii enmin ku.”

⁴ Ba nipe ek endi Gos Elaineja kin nipi orung kindpi ngum? Eim yi ninim, “Na nge wumb 7,000 pei molmun wumb ei, ek kend gos Beil kin mong gopsing pii polk, men tok ngunenjing wumb ei, nam kin sip tuk si mundunj. ⁵ Pe nga akip yi mi ku, Gos Esrel wumb tilap aninga kopur eim kin sipi, tuk si mundum. Mondpu kin, Gos eim wumb ei kin kaimb sipi, noman ka ngum. ⁶ Ba Gos eim noman ka ngolum wumb ei, si tuk sipi mundum. Mundum wumb ei, kongun yi nge enenjing mon. Sinim kongun yi nge ei enjpin

kin, kapli Gos noman ka ngołum oł ei, noman ka mendpił mon.

⁷ Yi mił, sinim nipe ek endi ninim? Gos epi ei Esrel wumb kan simin nik, dinga kindik enjing; ba epi ei sinenjing mon. Gos eim wumb kopur aninga si tuk, si mundum wumb ei mendpił sinjing. Ba wumb eipi kopur Esrel wumb en enim noman tuk ełe Gos dinga ei erang kin, nga wumb ei epi ka ei sinenjing mon. ⁸ Kumb ok Gos ek ka mon poł pendrim mił ek ei yi ninim,

“Gos eim wumb noman tuk ełe erang kin, or mił pik. Nga Gos wumb ningił ei erang kin, kengii pineririm. Nga Gos wumb kom ei erang kin, ek piingii pineririm ku. Pe en enim yi minj er molk wangin wangin kin, pe yi ku er mołmun.”

⁹ Pe Deipis ek nipi yi ninim,

“Pe nga wumb kuni nonmun peł ełe Gos erang kin, ka op mił nin, omu kon nin, nga kui ka nem seng pałmin mił, wumb en enim to mani kindang kin, en enim Gos kin kumep kis ngumba nge ei singii.

¹⁰ Pe nga en enim ningił ei tumbun mołpu, ei emii er peng kin, en enim kinałmin mon. Nga en enim buł to ek nik; nga sik er kun enerngii mon; ba ek ni peng kunum kunum mułngii.”

Gos Wumb Tiłap Eipi Wumb Sipi Orung Sin

¹¹ Yi mił, na nga kii sind kunum ei, Jura wumb tiłap oł kis enjing ełe, bok to mani punjung ei, nga Gos kin angk, tonu ongii pinerim; ei mon mendpił! Ba Esrel wumb en enim Gos kin buł

ngok enjing ele nge, Gos wumb tilap eipi si orung sim. Gos epi ka wii ei, torung wumb tilap eipi sinjing. Sengin kin, Gos ol ei erang kin, Jura wumb epi ka wii ei, en enim kanik simin ni piik kin, wumb kin popul kis sinjing. ¹² Pe nga, Jura wumb Gos kin pii gii ninenjing ele nge, ya mei konu ele orung orung wumb tilap eipi pei, Gos nge epi ka ngum ei sinjing. Nga Jura wumb en enim Gos nge ol ka ei si kindik kin, ol ele nge, wumb tilap eipi ombu kin, ol ka ei tonu om. Pe nga, Esrel wumb pei nga Gos nge ol ka ele ekii sik kin, eim tilap tuk punjung kin, kapli ol ka ei nge, wumb tilap pei kin, am ol kun ka wii tonu omba.

¹³ Pe na Pol ek ka ni tor kindip kin, enim torung wumb tilap eipi wumb kin ngond. Ei na Gos nge ek se andil wu molup kin, wumb torung wumb tilap eipi kin, molup kin, kongun yi ermbii. Erip kin, na nam ka piip, bong nip, Gos nge kongun ei end. ¹⁴ Na yi mil erip kin, na nam nge Jura wumb tilap ei, en enim Gos epi ka ei, bun bun kulk, simin ni piik, erngii. Ele nam nge Jura wumb kopur, en enim kapli Gos eim kin sipi, orung seng ongii nge, na Pol kongun ermbii. ¹⁵ Yi erang, Jura wumb tilap ei, Gos kin bul ngangin kin, to tor kindang molmun. Ele nge, Gos pe torung wumb eipi pei konu mei orung orung ei, Gos nga sipi orung sim. Yi mil, Gos nga Jura wumb orung sim kin, kapli pule yi mil, wumb kolk, nga angk, tonu ok, konj molmun yi mil mulngii.

¹⁶ Ek ekin yi ninim, kumb se, bres plawa aninga kopur sik, bres erik kin, Gos kin ngołmun. Nga bres kumna ei. Gos nge kapli nga plawa owundu ei, Gos nge ku. Nga endi yi ku, ond dumbul ei, Gos

nge pim kin, kapli nga puł nin kirang ei, Gos nge ku. Pule yi mił, ond dumbuł nin, bres kumna ei, wu Eiparam mił, nga ond kirang nin bres plawa ei, Esrel wumb mił. ¹⁷ Ba Gos ond olip kirang kopur engin to si kindim ei yi mił, Jura wumb kombur, ond olip kirang mił ei, to si kindim. Si kindpi kin, nga wumb tiłap eipi torung wumb ei, ond olip kirang wii mił, nga erang kin, ond olip kirang mendpił konu ełe, dambiltpi ende kindim. Kindang kin, nga akip enim ond olip mam ełe, Gos epi ka wii sik, Jura wumb kirang kumna mił, enim nge konu ełe sinmin. ¹⁸ Yi mił, enim Gos ok Jura wumb ond olip kirang mił, engin topu kindrim ełe, enim bong ninerngii mon. Enim ond olip kirang ei kin, bong ninjing kin, kapli enim kom se piik, kun erngii ełe nge, enim ond olip puł ei, enim mingnenjing mon; ba ond olip puł ei, enim mengim.

¹⁹ Ba enim yi ningii ni piind. “Gos eim Jura wumb ond Olip kirang mił, eim engin topu kindim. Kindpi kin, nga eim sinim dambiltpi ende kindpi kin, olip kirang ok pim nge konu ełe, eim se ende kindim.” ²⁰ Ei keimi mendpił, Gos Jura wumb ond olip kirang mił, eim enim engin topu kindim. Nimbil erang, en enim Gos kin pii gii ninenjing mon. Ba enim torung wumb tiłap eipi pii gii ninjing ełe nge mendpił, dinga angk molmun. Molk kin, enim noman tuk ełe, Jura wumb kin bong nik, oł yi enerngii mon! Ba enim Gos oł erim mił, enim mund mong kulk yi erngii! ²¹ Yi mił, Gos Jura wumb ei, ond olip kirang mendpił mił, eim enim to tor kind si kindim. Yi erang kin, Gos enim wumb tiłap eipi ond olip

kirang eipi mił ei, kan wiik tunermba mon ku!
²² Ya ełe enim kinei! Gos nge noman ka ngopu kin, nga wumb kin kos owundu piipi, kumep kis ngołum ku. Jura wumb, Gos nge oł ka ei buł ngunjung kin, Gos wumb ei kin, kos owundu piipi, kumep kis ngołum. Ba enim tilap eipi wumb, Gos kaimb sipi ngum kin, kapli enim Gos nge kaimb sipi ngołum ełe nge, mandi er mułngii! Mon pim kin, Gos enim to kis erpi si kindmba ku.
²³ Pe yi mił, Jura wumb ok Gos wumb ond olip kirang mił engin to si kindim wumb ei, Kraiss kin pii gii ninarik, si kindnjing kin, kapli Gos wumb ei kin, dambiltpi ende kindang, ond olip puł ełe orung pungii. Puk, Gos eim kapli dinga ełe erang kin, wumb ond olip puł ełe orung puk mułngii.
²⁴ Enim piinmin! Ok, enim torung wumb ond olip kirang wii mił emi pin mulnjung. Mułangin kin, Gos eim enim engin topu, si tuk sipi, ond olip mendpił ełe kin, dambiltpi ende kindim. Ond olip ei, enim nge ond mon. Yi mił erang kin, nga Jura wumb ond olip kirang mendpił mił ei, kapli Gos nga sipi, orung sipi kindang kin, ond olip mendpił nge puł ełe, dambiltpi se ende kindmba.

Gos Eim Noman Ka Piipi, Kaimb Sipi, Wumb Pei Ngum

²⁵ Engnan noł! Ek keimi endi koi erpi pałim ek ei, enim piingii ni piind. Mon pim kin, en enim noman ełe epi ei sin sinim piinmin ni piingii. Yi mił, na enim kin koi erpi pałim ek ei, pułe nip ngumbii end ek ei, yi mił, Jura wumb kopur en enim noman tuk ełe dinga puk mulnjung. Molk pangin kunum ełe, wumb tilap eipi, Gos mołum

konu ele tuk ok, pei molk kapli enjing. ²⁶ Kapli ol ele nge, nga Jura wumb pei, Gos sipi orung simba. Sipi kin, Gos ek ka dinga ok mon pol pendrim mił Krai kin ek yi ninim.

“Saiyon konu ele paki tolum wu ei tonu omba. Opu wu ei, Jeikop nge wumb kupam nol ol kis enjing ol ei, pei si kindmba.” ²⁷ Ele nge, na ek keimi dinga wii nip pendind kunum ei, na enim ol kis enjing ei, na si kindmbii.”

²⁸ Nimbił erang, Jura wumb Gos ek ka ei ekii sinark muljung wumb ei kin Gos buł ngopu yi erim. Ele nge enim torung wumb tilap eipi ele Gos paki tum. Ba Gos eim Jura wumb kin noman ka ngopu kin, nga eim nge wumb mendpił sipi er pendim. Ele nge Gos eim ok Jura wumb kupenjing nol kin ni piipi yi erim. ²⁹ Yi mił, Gos eim ok wumb eim kin sipi mundum wumb ei, Gos eim epi ka endi wii ngumbii nirim mił epi ei keimi ngołum. Ele nge Gos eim noman ele ekii se ak topu, orung kindpi ngunermbii, ni piinalim mon.

³⁰ Enim torung tilap eipi wumb ok, enim Gos ek ka ei ekii sinarik yi elmin. Ba akip, enim Gos noman ka piipi, kaimb sipi, Gos enim kin ngum epi ka ei enim sinjing. Nimbił erang, Jura Gos nge tilap wumb ei, Gos ek nirim mił ei piinarik kin, ekii sinenjing mon. ³¹ Yi mił ku, pe Jura wumb tilap Gos ek ka ei piinarik kin, ekii sinanmin mon. Yi mił erang, akip Gos enim wumb tilap eipi kin, noman ka piipi kin, paki tonum. Ba ele nge, ekii se Gos eim Esrel wumb kin noman ka piipi, kaimb sipi kin, paki yi mił tang singii ku. ³² Yi mił erang, Gos eim wumb pei eim nge lo ek ei ekii sinarik kin, pii gii ninenjing wumb ei, kan ngopu

mundum. Mundum ele nge Gos eim wumb pei kin kaimb sipi, noman ka ngumba.

Sinim Wumb Pei Gos Embe Ambil Tonu Kindngii

³³ Keimi mendpil, Gos eim epi ka wii pei mendpil salim ei nin, nga eim noman ka wii mendpil ei nin, nga eim epi kanim kanim pei piinim epi ei, eim kin piki topu, owundu mendpil molum. Sinim mei wumb kapli, Gos nge mok topu elim ol ei nin, eim nge ol kanim kanim kun elim ol ei nin, sinim piinmin mił ei kapli enermin mon. ³⁴ Pe Gos kumb ok mon pol pendrim mił ek ka yi ninim, “Wumb nii endi, sinim nge Owundu eim noman ele piinim mił epi ei, sinim kapli piimin min? Nga wumb nii endi, eim kapli ermiba mił ol ei Gos kin ek ni ngumba min?”

³⁵ Nga wumb nii endi, eim kunum endi Gos kin epi endi ngolum ei, Gos eim kin kapli ngo orung kindii nimba min?” Mon mendpil! ³⁶ Yi mił erang, Gos ya mani mei ele epi kanim kanim pei Gos eim pulwu molum. Nga Gos eim yi ku epi kanim kanim pei se ende kindpi tep er molum. Nga epi kanim kanim pei ei Gos nge seng kin, eim embe ambil tonu kindngii. Sinim Gos nge embe kunum kunum ambil tonu kindmin. Ei keimi!

12

Sinim Ngenj Kin Noman Konj Ei Gos Kin Ngunmun

¹ Ei yi mił, engnan noł, nimbił erang Gos nge noman ka ngolum ele nge, na enim dinga to konj kindil. Enim ngenj pei ei Gos kin orung ngungii. Yi mił, wumb Gos kin kulmal kalk ngolum mił

enim yi erngii! Ba enim ngenj pei konj mułang kin, enim oł kun ka Gos kin ngungii. Ngangen kin, Gos eim noman ełe, ei eim kin enim men tok ełmin oł ełe nge mił Gos eim simba. Oł yi nge, ei Gos kin men keimi tołmun oł ei, sinim noman ełe yi mił pimba. ² Peng kin, enim ya mani mei ełe wumb oł kis enmin oł ei mił, enim yi enerngii mon! Ba Gos erang kin, enim noman tuk ełe konj ka mendpił ngang kin, singii. Sengin kin, yi mił enim Gos nge nipe oł kun ka endi eim noman ełe erngii, ni piinim mił, yi erngii. Erik kin, enim oł kun ka ni, Gos nge noman enim epi ei ni; Gos nge oł keimi mendpił pei piingii. ³ Nimbił erang Gos eim noman ka ei nge na kin dinga ngum. Ełe nge, ek na enim kin endeim endeim ni ngond. Enim wumb owundu mołmun, ni piinerngii mon. Ba enim mołmun mił, yi erik pii kun erik mułngii. Enim noman tuk kun ka pałim mił ni piik Gos enim pii gii ningii nipi ngum mił, yi endeim endeim ni piik mułngii. ⁴ Yi mił ku, sinim wumb ngenj ełe pei erpi kin, kanim eipi eipi kind pendrim. Pe ngenj eipi eipi er pendrim mił, ei pei kongun ende, endi enanmin mon. ⁵ Yi mił ku, sinim wumb pei mołmun. Ba Kraiss nge wumb ngenj ende minj mołmun. Nga sinim endeim endeim ni, wumb eipi kin Gos dambiltpi ende kindang kin, ngenj endeim mił peng mołmun. ⁶ Gos sinim kin noman ka ngołmun ełe nge, sinim endeim endeim ni, kongun eipi eipi ermin nge dinga ngum. Ełe nge, Gos nge noman ka, epi ka wii, ei wii ngum. Ngangen kin, wu endi Gos ek ka endi sim mił, ni tor kindim kin, kaplı eim pii gii pałim mił, ni tor kindimba. Sinim yi

mił ermin ku. ⁷ Kapli wumb nii endi, eim wumb eipi paki tumba nge noman pim kin, kapli wu ei wumb eipi paki dinga wii tumba. Pe nga wu endi, eim ek emb tumba nge noman dinga pim kin, kapli wu ei, wumb eipi kin ek emb dinga topu ngumba. ⁸ Pe wumb endi eim wumb eipi noman to konj kindmba nge noman dinga pim kin, kapli wu ei wumb eipi kin yi mił, wumb noman to konj dinga kindmba. Nga wu endi, eim wumb eipi kin epi ka mok topu, ngumba nge noman yi pim kin, kapli wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, epi pei ngumba. Nga wu endi Gos nge kongun tep wu mułum kin, kapli wu ei eim kongun ele minj piipi kin, dinga erpi mułmba. Nga wu endi wumb eipi kin kaimb si ngołum kin, kapli wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, paki ka tumba.

Noman Ngołmun Oł Ei

⁹ Enim wumb eipi kin noman keimi ngungii. Nga enim oł kis kanim kanim pei buł ngungii. Ngok kin, enim oł kun ka ele, ambil gii nik mułngii. ¹⁰ Enim wumb eipi kin noman ka ngok kin, enim Kraiss kin pii gii nik kin, angim angim mił mułngii. Molk kin, noman dinga kindik, enim wumb eipi nge embe ambil tonu kindngii. ¹¹ Enim kongun ele ten kulk enerngii, mon! Ba enim kongun kunum kunum dinga kindik erngii. Yi mił, enim noman tuk gui dinga kindik kin, Gos Owundu nge kongun erik mułngii. ¹² Enim Gos Owundu orung omba ei nge kui erik mułngii. Mułangin kin, oł embin tui enim kin tonu om kin, kapli enim dinga angk, kui erik mułngii. Molk kin, enim kunum kunum Gos kin prei elmin oł

ei, ambil gii nik muḥngii. ¹³ Kapli, Gos nge wumb kombur epi endi sinerang muḥngii wumb ei kin, enim paki ka wii tok, ngungii. Nga konu eipi wumb kombur enim ngii konu eḥ ongii ei, kapli enim wumb ei kin paki ka tok, tep ka erik muḥngii. ¹⁴ Wumb kombur enim kin oḥ embin tui erik ngunjung kin, kapli enim Gos kin kii sik, prei erangin kin, Gos wumb ei kin paki ka tumba. Nga enim Gos kin prei erik kin, wumb ombu kin ek kis nik, prei enerngii, mon! ¹⁵ Wumb nii endi ka piim kin, kapli enim wumb ei kin ka piingii ku. Nga wumb nii endi eim ke nipi, noman embin pim kin, enim wumb ei kin ke nik, noman embin to piik, ngungii ku. ¹⁶ Enim wumb endeim endeim kin, noman ende sek ngungii. Enim noman eḥ, wu owundu moḥmun ni piinerngii mon! Ba enim wumb epi pei sinaḥim wumb ei kin, ende nok pek kin, molk pungii. Enim epi kanim kanim pei, sin piinmin, ni piinerngii mon! ¹⁷ Pe wumb endi enim kin oḥ kis erpi ngum kin, nga enim wumb ei kin oḥ kis er orung kind, ngunerngii mon! Enim kapli noman eḥ ka piik, wumb pei nge ningiḥ eḥ, oḥ kun ka erik muḥngii. ¹⁸ Pe enim kapli noman tok piik kin, wumb eipi kin opu ermin ni piinerngii mon. Ba enim wumb eipi kin noman ende sek kin, kun ka erik muḥngii! ¹⁹ Engnan noḥ, na noman enim ngond. Wumb nii endi eim, enim kin oḥ kis erim kin, enim wumb ei kin oḥ kis erik, orung kindik ngunerngii mon! Ba enim wumb kin ei, kapli mering kindangin sengli. Gos eim popuḥ kis wumb ei kin tonu opu si kun ermba! Kumb ok, Gos mon poḥ pendrim miḥ ek yi ninim. “Gos Owundu yi ninim, ‘Na

wumb nii endi oꞑ kis eꞑim kumep kis ngo orung kindngii puꞑe ei, na mendpiꞑ,' ” Gos Owundu yi ninim. ²⁰ Ba kumb ok, Gos mon poꞑ pendrim miꞑ ek yi ninim, “Enim nge opu erii wumb ei, en enim kuni sinerang kin, en enim kuni tang mulnjung kin, enim kuni ngungii. Nga noꞑ nuwa erang mulnjung kin, noꞑ kulk ngangin kin, nungii ku. Keimi enim yi miꞑ enjing kin, kapꞑi opu erii wumb en enim singambiꞑ erang piingii.” ²¹ Enim oꞑ kis eꞑmin oꞑ ei, enim kamb mani kindnerangꞑi mon. Ba enim oꞑ kun ka pimba miꞑ erik kin, oꞑ kis eꞑmin oꞑ ei kamb mani kindngii.

13

Enim Ya Mani Mei Eꞑe Tep Eꞑmin Wumb Ei, Ek Ningii Miꞑ Ekii Sik Erngii

¹ Enim wumb pei ya mani mei eꞑe wumb tep eꞑmin wumb ek ningii miꞑ, ekii sik erngii. Wumb tep enmin wumb ei, en enim nge noman dinga eꞑe nge molalmin mon; ba wumb ei Gos nge angꞑi eꞑe er kindpi kin, kongun ei mundang moꞑmun. Pe ya mani mei eꞑe, tep enmin wu ei, Gos eim muꞑngii neng moꞑmun. ² Yi miꞑ erang, wumb nii endi eim, ya mani mei tep enmin wu ei ningii ek ekii sinarik, ek to kindnjing kin, wumb ei Gos nge ek ei to kindpi kin, ekii sinanmin ku. Pe nga wumb ei, ek ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kumep kis ngang kin, singii. ³ Yi miꞑ, pe wumb nii endi, eim oꞑ kun ka ermbe wumb ei, eim ya mani mei eꞑe tep enmin wu kin, mund mong kulerngii mon. Ba wumb nii endi, eim oꞑ kun ka miꞑ enerim kin, oꞑ kis erim wumb ei, eim kin, mund mong

kułmba. Enim mani mei ełe tep enmin wumb ei kin, mund mong kularpin kin, wii mułmun ni piinjing kin, kaplı enim oł nipe oł kun ka endi pimba mił erngii. Yi mił erangin kin, tep ełmin wumb enim embe ambil tonu kindik kin, ka piik ngungii. ⁴ Yi mił, ya mani mei tep enmin wu ei, Gos nge kongun wu noman dinga ngang kin, enim kin paki tang kin, kongun ka enmin. Ba enim oł kun ka pinermba mił erik ninjing kin, kaplı enim mund mong erngii. Nimbił erang mei mani tep enmin wumb ei kin, Gos noman dinga ngang kin, ambilk mołmun. Molk kin, tep enmin wumb ei noman dinga ei wii sinenjing mon. Ba tep enmin wumb ei, Gos nge kongun wumb mołmun. Molk puk kin, wumb nii endi eim oł kis mił erim kin, kaplı wu oł kis elim wu ei, kumep kis ngang simba. ⁵ Yi mił erang, sinim mei ełe tep elim wu ei kin dinga ełe mandring mułmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kumep kis ełe nge minj, mund mong kulermin mon; ba nga yi ku, sin sinim noman tuk gui ełe nge, ek nimba mił, ekii sipin er mułmun ku.

⁶ Ełe nge, enim mei tep ełmin wumb ei kin, enim ku takis tołmun ku. Nimbił erang, tep ełmin wumb ei, Gos nge kongun wumb mołmun; wumb ei, kunum kunum takis kongun ełe nge tep erik mołmun. ⁷ Enim wumb pei ku sinjing wumb ei ku ngo orung kindik ngungii. Nga ku takis siłmin wumb ei kin, enim ku takis tok ngungii. Nga wumb endi konu eipi epi konu endi tuk om kin, kaplı enim ku ngo orung kindik ngungii ku. Nga enim wu num endi mułum kin, enim wu ei kin ek ekii sik, mandring molk pungii ku. Nga enim

wu num endi embe ambıl tonu kindim kin, kaplı enim eim embe ambıl tonu kindngii ku.

Noman Ngołum Wu Ei Lo Mendpıl Ekii Sim

⁸ Enim wumb eipi endi epi endi si no pendik enerngii mon. Ba wumb eipi ngo pendikmin oł yi mił, kunum kunum pepi mułmba. Ełe nge oł ei, enim wumb eipi kin noman ka ngungii. Nimbıl erang wumb endi wumb eipi kin noman ngołum ei, eim Gos lo ek ełe keimi ekii siłim. ⁹ Pe Gos nge lo ek ei yi ninim, “Enim wu eipi embnjing ngundnerngii mon; nga enim wumb eipi endi to kundnerngii mon; nga enim wumb eipi epi endi waning sinerngii mon; nga enim wumb eipi epi kan bun bun sik kin, simin ni yi piinerngii mon.” Nga lo ek eipi endi yi ninim ku. Ei lo ek eipi pei si ende kindpi kin, ek peng endeim mendpıl pałim. “Enim nge tiłap ełe mandi mołmun wumb ei, noman ka ngungii ei, en enim noman ngołmun mił, yi ku ngungii.” ¹⁰ Wumb nii endi, wumb eipi kin noman ngołum ei, eim wumb mandi mołmun wumb ei kin, oł kis enałim mon. Yi mił, wu endi noman ngołum wu ei, eim Gos nge lo ek ełe keimi ekii siłim.

Sinim Kun Ka Endmin

¹¹ Pe nga, na yi mił nip enim ngond. Enim mołmun kunum ełe piinmin. Pe kunum ełe mendpıl, enim or pałmin ei, enim konj kindik mułngii. Nimbıl erang enim piinmin; ok enim pii gii ninjing kunum ełe, Gos enim sipi orung simbii nim kunum ei, kunum kinan sim. Ba pe, kunum ei mandi mendpıl enim. ¹² Konu emii pałim ei mandi poru nimba enim. Nga konu tiłang ei ya

mandi opu salim. Pe nga sinim emii palim mił oł kis ełmin oł ei, si kindmin. Si kindpin kin, sinim Gos nge tiłang opu ełmin alap kumb tepii mił ngum epi ei sipin kin, oł kis ei to mani kindmin. ¹³ Pe sinim oł kun ka, erpin endmin. Yi mił ku, wumb tiłang erang ele andinmin. Nga sinim noł nopun, wulu pang kin, nilkeng sinermin mon. Nga wu eipi embinjing kin ngundpun, nga oł kis penj mułum oł ei enermin mon. Nga sinim wumb eipi kin ek mił erpin kin, wumb eipi nge epi endi simba ei, kan bun bun sinermin mon ku. ¹⁴ Ba sinim Owundu Jiisas Kraiss simin konguk konj mił kindpin kin, eim oł kun ka oł erpin eim kin dambiltpin ende pupun mułmun. Mołpun kin, nga sinim ngenj ok nge ele nge nga noman ei to piinenmin mon.

14

Enim Engnjing Noł Kin Kos Erik Ngunerngii Mon!

¹ Pe wumb nii endi eim pii gii ei dinga pinerim kin, wumb ei enim eim si mengk kin, Gos nge tiłap wumb kin tuk sipngii. Ba enim wu ei eim nge noman ele piinim mił ei, enim to pułpeł tunerngii mon! ² Wu endeim eim pii gii dinga nipi kin, eim kung kuni ni epi endi numbii ni piilim mił, ei nołum. Ba wu endi eim pii gii dinga pinerim kin wu ei, eim aka pin kuni ei mendpił nołum; ba kung minj nonałim. ³ Pe wu nii endi eim kung kuni kanim kanim pei nołum wu ei, eim wu eipi endi aka pin kuni mendpił nołum wu ei kin, kis piipi ngunermba mon! Pe nga, wu endi eim aka pin kuni mendpił nołum wu ei, eim yi piipi kin,

wu endi kung kuni kanim kanim pei nołum wu ei, oł kun pinalim mił enim ninermba mon. Nimbił erang, Gos wu ei eim tiłap ełe tuk sipi, mundum ku. ⁴Wumb nii endi, enim wumb eipi nge kongun wu endi mułmba ełe, kanik kin, nim oł ei kun ka enmin oł kun pinalim mił, oł kis en ningii min? Wu ei eim nge kongun tep wu ei opu, wu ei eim kongun kis min ka erim ei, eim kapli mok topu, piimba. Pe nga keimi, wu ei eim dinga engmba. Nimbił erang Owundu Kraisi eim wu ei, eim kapli paki tang kin, wu ei eim dinga angpi mołum.

⁵ Wu endi eim yi ni piipi kin, kunum endi ei kunum kor owundu tangpi seng kin, nga kunum kopur to mani kindnim ni piinim. Nga wu endi eipi yi ni piinim; kunum kunum ei kunum ende mił ni piinim. Wumb endeim endeim ni, en enim noman ełe, pii kun erik mułngii! ⁶ Pe wumb nii endi eim kunum endi ei kor owundu ni piinim wu ei, eim kunum ełe men topu, Owundu nge embe ambił tonu kindpi mołum. Nga yi ku, wu endi eim kung kuni kanim kanim nołum wu ei, eim Owundu nge embe ambił tonu kindmba. Kindpi kin, eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngopu kung kuni nołum. Pe wumb nii endi eim aka pin kuni mendpił nołum wu ei, eim Owundu kin piipi kin, kung minj kopur nonalim. Nonarpi kin, nga eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngołum ku. ⁷ Yi mił, enim tuk mołmun wumb endeim endeim ni, konj mołpu kin, na noman ełe yi ermbii ni, noman to piinermba mon! Nga yi ku, enim tuk mołmun wumb endeim endeim ni, kułmbii ei nam noman ełe ermbii ni, noman to piinermba mon, ku. Ba Owundu nge noman ełe mendpił palim.

⁸ Nga sinim konj mułmun ei kapli, sinim Owundu nge. Nga yi ku, sinim kułmun ei kapli, sinim Owundu nge ku. Yi mił, sinim konj mułmun min, sinim kułmun ei, sinim Owundu nge mendpił mołmun. ⁹ Ełe nge mendpił, Kraıs kołpu kin, nga angpi, tonu opu, konj mołum. Yi mił erang, sinim koltmun wumb ei nin sinim konj mołmun wumb ei nin, tał ouni eim Owundu mułmba. ¹⁰ Nga nim nimbił erang nim angnim noł kin kos piikin ngon? Nga nim nimbił erang nim angnim noł kin ek kis nikin ngon? Yi mił sinim wumb pei Gos eim ningił ełe engamin kin, Gos sinim kin kos owundu piipi ngumba. ¹¹ Ei yi mił kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim,

“Owundu yi ninim, ‘Na konj mołup kin, na ek keimi nip enim ngond. Wumb endeim endeim ni mong gopsing pii polk, na kin men tok ngungii. Nga enim endeim endeim ni, gupu anmbił ek dinga ni tor kindik kin, nam embe ambił tonu kindik erngii.’ ”

¹² Yi mił erang, sinim wumb endeim endeim ni, ya mani mei ełe nipe oł endi enjpin ei ni, tor kindpin kin, Gos ngumun.

Enim Oł Yi Erangin Kin Enim Engnjing Noł Bok Tok Oł Kis Enerngii Mon.

¹³ Pe enim wumb eipi endi kin, kos ni ngunerngii mon; ba enim noman tok piingii. Enim engnjing noł ei kin, epi endi erangin kin, oł kis endi erngii ei min, enim andłam ondu ngok, yi enerngii mon! ¹⁴ Sinim nge Owundu Jiisas na andan tang moł. Mołup kin, na piind epi kanim kanim pei ei, eim kin penj mulałim; ba konj ka

mołum. Ba wumb nii endi eim epi endi ei, penj tonum ni piinim epi ei, eim noman ełe piinim mił epi ei, penj topu mołum. ¹⁵ Yi mił, enim kuni penj mułum kuni nonmun ei, enim engnjing noman tuk ełe to kis mondunmun. Ełe nge, enim piingii ei, enim nga wumb eipi kin noman ngonalmın oł ełe nge andinmin. Nga Kraıs eim kołpu kin, nga eim wumb yi nge, si orung simba nge kułum. Yi mił, nga enim wumb ei kin enim kuni nonmun ełe nge erang kin, wumb ei nge noman tuk kis mułmba ei, yi mił nga enerngii, mon. ¹⁶ Mon pim kin, enim epi ka wii sałim ni piinmin epi ei, wumb endi epi ka wii ei kanik kin, epi ei kin, ek kis nik ngungii. ¹⁷ Yi mił, kuni nok, nga noł nok ełmin oł ei, Gos eim wumb pei tep er mołum konu ełe puł mił mon. Ba Gos wumb pei tep er mołum konu ei pułe yi mił; noman emin ni, oł kun ka ei ni, noman ka ka piik enmin oł ei nge, Gos nge Gui Ka je erang kin, oł yi nge tonu ołum. ¹⁸ Yi mił erang, wumb nii Kraıs kin ekii sik, oł ombu enjing kin, Gos wumb ei kin noman ka piipi ngumba. Nga wumb enim kun ka mołmun wumb, pa nimba.

¹⁹ Yi mił, nga sinim kunum kunum kongun dinga yi mił erpin kin, wumb eipi kin paki topun eramin kin, wumb noman emin seng molk kin, noman tuk dinga pang mułngii. ²⁰ Yi mił, enim mowii kuni ei piik kin, wumb noman tuk Gos nge kongun ełe, to er kis mundnerngii mon. Keimi, kuni kanim kanim pei ei kun ka nungii; ba enim kuni ełe erpi kin, wu endi bok topu, orung pupu, oł kis enim ei, yi mił, nim en kin, ei oł kun ka mon; ei oł kis enjii. ²¹ Ba enim kung minj nungii min, noł wain nungii ei min, epi endi eipi

erngii oł ei erangin kin, enim engnjing noł bok tok, orung puk kin, oł kis enmin oł ei, kapli oł ei enim enenjing kin, enim oł kun ka mendpił erngii. ²² Enim nge pii gii ei tuk enim kin mołum ei, Gos kin enim kin pii gii ouni mołum ni piingii. Piik kin, wu endi eim epi ka wii ni piinim ei, eim noman tuk ełe kos piipi, mok topu enanim; kapli wu ei eim ka ka piipi mułmba. ²³ Ba wumb nii endi eim noman tał sepi piipi kin, kuni numba wu ei, Gos kos piipi, wu ei ngumba. Nimbił erang, ei eim pii gii ninarpi kin kuni num. Yi mił, kuni ni, epi kanim kanim pei, wumb endi pii gii ełe tonu onerim kin, kapli ei oł kis enim.

15

¹ Sinim wumb pii gii dinga pepi nim kin, kapli wumb endi pii gii dinga pinerim kin, sinim wumb ei paki topun, oł embin ei sinim ko wumun. Ko wupun kin, sin sinim noman ełe mendpił enermin mon. ² Ba sinim endeim endeim ni, mandi mołmun wumb ei nge, noman ełe erngii mił ermin. Eramin ełe nge, enim oł kun erangin kin, ekii sik kin, noman dinga singii. ³ Yi mił, Kraisi ei eim noman ełe ekii sipi, eneririm mon. Ba eim eririm mił, kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Wumb ek kis niłmin ek kis ei, Gos kin nik ngunjung. Ba ek kis ei na kin tonu om,” pa ninim. ⁴ Yi mił, ek ka kanim kanim pei kumb ok Gos mon poł pendrim ei sinim andan to ngumba nge pultum. Poł pendrim mon ei, sinim noman tuk dinga ngopu kin, nga sinim dinga angpin, pii gii nipin kin, Gos orung omba ei nge kui er mołmun. ⁵ Pe nga, Gos ei eim wumb noman tuk

dinga kindang kin, dinga angk, pii gii mołmun pułwu mołum. Mołpu kin, Gos eim enim paki tang, molk pangin kin, wumb endeim endeim kin noman ende sek kin, Krai Jiasas oł kun ka elim sinim andan topu kin, enim ei ekii simin. ⁶ Sipin yi mił, enim pei ek nik ende kindik kin, kułou tok, Erinjpin Gos sinim nge Owundu Jiasas Krai nge Arim, eim nge embe ambił tonu kindpin mułmun.

Krais Eim Jura Wumb Kin Torung Tilap Eipi Wumb Kin Paki Tołum

⁷ Yi mił, sinim wumb endeim endeim ni sipin kin, ek ka nipin tuk simin. Yi mił ku, Krai sinim tuk sim mił, yi mił ku erngii. Erik kin, sinim pei Gos nge embe ambił tonu mendpił kindmin. ⁸ Na ek yi mił nind. Krai tonu opu kongun wu mił mołpu kin, wumb ngenj kopsik elmin Jura wumb ei, paki tumba nge om. Eim yi mił erpi kin, Gos nge ek ka keimi dinga kindpi kin, keimi tonu orum. Yi mił erpi kin, Gos ek mong keimi nirim mił, keimi sinim kupenjpin noł Eiparam, Aisak, Jeikop wu kei kin tonu orum. ⁹ Nga ele nge, wumb tilap eipi wumb Gos nge noman ka ei kanik kin, Gos embe ambił tonu kindngii. Yi mił, Gos eim kumb ok mon poł pendrim mił, ek yi ninim.

“Ei yi mił, na torung wumb tilap eipi ei kin na Gos embe tonu kindip ngumbii. Nga na golang nip kin, nim embe ambił tonu kindmbii.”

¹⁰ Nga Gos ek ka endi yi ninim,

“Enim torung wumb tilap eipi ei kin, ka piik Gos eim nge si mundum Jura wumb tilap ei kin, ka piik erngii.”

¹¹ Nga Gos ek ka endi yi ninim ku.

“Enim torung wumb tilap eipi enim Gos Owundu nge embe ambil tonu mendpil kindngii. Nga wumb pei Gos Owundu nge embe ambil tonu kindngii ku.”

¹² Nga kumb ok, Aisaiya Gos ek ka ni tor kindilim wu mon pol pendrim mil, ek yi ninim ku.

“Deipis nge arim Jesii nge kupam nol ele nge, wu endi tonu omba. Wu ei tonu opu, orung tilap eipi wumb ei kin, tep er mulmba. Mulang kin, wumb tilap eipi wu num ei kin, pii gii nik, eim en enim sipi orung simba nge kui er molmun.”

¹³ Sinim Gos kin kui er molmun Gos eim pulwu. Eim erang kin, enim pii gii ele nge, enim noman ka ka piik kin, nga noman emin enim kin, noman tuk ele piki topu mulmba. Mulang kin, enim Gos Gui Ka nge dinga ei sik kin, nga enim Gos sipi orung simba ei nge, kui erik mulngii. Mulangin kin, enim noman tuk ele piki topu mulmba.

Pol Gos Kongun Erim Mil Pule Palim

¹⁴ Na nge engnan nol! Na noman ele piind ei, enim noman tuk ele ol kun ka minj piki to molum. Nga ei enim kin noman dinga kanim kanim enim kin peng kin, enim kapli wumb endeim endeim ni andan tok kin, noman ka ngungii. ¹⁵ Ba na enim kin mon polup ngunj ei kopur ek dinga mil nind. Nga na enim kin mund mong enenj mon; ba na enim noman tuk ele to konj kindmbii nge enj. Nimbil erang Gos eim na kin noman ka piipi ngum. ¹⁶ Ngang kin, Krai Jisas eim erang, na Pol Krai Jisas nge kongun wu endi mil mol. Molup kin, wumb tilap eipi wumb kin, Gos nge

kułmał kałmin oł ei nge erip kin, nga Gos ek ka ni tor kindinj. Kindip kin, nga tilap eipi wumb ei, Gos sipi orung simba nge tu wunj. Tu wamb kin, Gos nge Gui Ka ei je erang, wumb ei Gos kin oł kun ka er mułngii. Yi mił, wumb Gos kin kułmał ka wii mił, Gos noman ełe piim mił ngunj. ¹⁷ Yi mił erang, na Krai Jiisas kin kongun erip ngunj ei, na ka ka piip kin, na Gos nge kongun erip ngunj. ¹⁸ Yi mił, na nga epi eipi endi ni tor kindnermbii mon; ba na epi endeim mendpil ni tor kindmbii. Na ek poł Krai na kin kongun erim mił ełe, ni tor kindmbii end. Ełe nge ek nin elim oł ei, wumb tilap eipi wumb ei, Gos nge ek ka ełe ekii sik erngii. ¹⁹ Gos eim dinga ei andan tang ei, na jep oł enj ełe kenjing. Ei Gos eim nge Gui Ka nge dinga ei, na ngang kin, kongun enj ełe, en enim kenjing. Yi mił nga, na Jerusalem konu ełe kongun pułngun mondup kin, na Krai nge ek ka ei ni tor kind erip kin, konu orung orung andip, Eilikam konu ełe tor op erip kin, nip poru ninj. ²⁰ Yi mił, nam kunum kunum noman ełe ermbii ni piind oł ei, Krai nge ek ka ei ni tor kindip kin, konu jili mił endi Krai nge embe piinarik mołmun konu ełe, nimbii ni piind. Ba na konu endi eipi wumb ok, Krai nge ek ka ni tor kindnjing konu ełe, na ek ka ei ni tor nga ninermbii mon. Ba nga na wumb Krai ek ka piinarik mołmun konu ełe ek ka ei, ni tor kindmbii. ²¹ Ba kumb ok, Gos ek ka mon poł pendim mił, Krai kin ek yi ninim,
 “Wumb nii endi eim nge ek ka ei piinenjing piim kin, pe kanik piik erngii. Nga wumb nii endi en enim eim nge ek ka ei piinenjing

kin, pe piik kun erngii.”

Pol Eim Rom Wumb Konu Ele Bii Nipi Piim

²² Yi mił erang, na enim Rom wumb kin ombii ni piind. Ba kunum kunum na nge kongun end ei, na andlam ondu ngonum. Ba na ombii kapli enanim. ²³ Ba akip na ya konu ele kongun enj ei, endi nga pinalim mon. Na kumb ok kung ngii pei o pang kin, na mołup enim kin op, kenmbii ni piinj. ²⁴ Yi mił erang, ekii se na Spein konu ele bii ni piind. Kunum ele, na enim kumb se kanip kin, ekii se Spein konu ele bii. Na enim kin kunum kopur mołup kin, noman tuk ka piyamb kin, ekii se enim na si mengk, Spein konu andlam ele paki tangin kin, kapli na Spein konu ele bii. ²⁵ Ba akip na ku kopur si mengip kin, na Gos nge wumb Jerusalem konu owundu ele mołmun ei, ku sipip, paki top ngumbii. ²⁶ Yi mił, Masironiya konu wumb ni, Akeiya konu wumb ei, ku nin epi ombu sik kułou tok, Jerusalem konu ele Gos kin pii gii ninjing wumb epi endi sinerang wumb ei kin ngok, paki tumun ni piinjing. ²⁷ Wumb ombu en enim noman ele ka piik kin, oł yi enjing. Nga yi ku, en enim Jerusalem konu ele wumb kin, ku nin epi ngo pendnjing epi ei ngo orung kindngii. Nimbil erang, Jerusalem konu ele wumb, Gos Gui Ka nge epi ka wii ei torung wumb kin nik ngunjung. Ngok kin, nga yi ku, torung tilap eipi wumb ei, kuni nin, ngenj ele epi ei ngo pendnjing epi ei, Jerusalem konu ele wumb ei paki tok ngo orung kindngii ku. ²⁸ Yi mił erang, na kumb se kongun ei er poru nimbii. Nga na ku nin epi ei, Jerusalem konu ele wumb ei angil ele kun ngop

pendip poru ninj kin, kapli na enim nge andlam ele op, enim kanip kin, ekii se na Spein konu ele bii. ²⁹ Pe na piind ei, na enim kin ombii kunum ei, Krai nge epi ka wii ngum epi ei, na kin piki top mo'ang kin, epi ka wii ei na tu wup, enim kin ngumbii.

³⁰ Na engnan no', na enim dinga kii sind ei, enim sinim nge Owundu Jiisas Krai ei kin, nga Gos Gui Ka nge dinga noman ka ei kin, enim kongun dinga erik, na kin ouni men tok, Gos kin kii sik ngangin kin, Gos eim na paki tumba. ³¹ Yi mi' erangin kin, na Juriya pii gii ninenjing wumb ei, kapli na kongun ermbii mi', na ambii gii nik ngunerngii. Nga enim Gos kin men tok erangin kin, Jerusalem konu ele Gos kin pii gii ninjing wumb ei, na kongun end ei noman erang piik kin, na paki tamb kongun ei singii. ³² Yi mi' erang, Gos eim noman ele, na enim kin ombii kunum ei, na ka ka piip ombii. Op kin, na enim kin kor aninga kopur sip kin, na noman tuk ele dinga simba. ³³ Gos eim noman emin pulwu ei, eim enim pei kin mulmba. Ei keimi!

16

Pol Eim Ek Ka Nipi Wumb Pei Ngum

¹ Pe nga enim piyei; na enim kin ek endi ngamb kin, sinim nge einjpin Piipii nge ek endi ni ngamb piingii. Amb Piipii eim Senkreiya konu owundu ele men to'mun wumb paki to'um. ² Tang kin, na yi ni piind, enim Krai Owundu ni piik kin, amb Piipii ei sik tuk kindangin kin, enim pii gii wumb kin mulmba. Enim Gos nge wumb yi mi' enjing

kin, ei ol kun ka. Amb Piipii eim noman embin endi pim kin, enim kapli paki tok nik, kun erngii. Nimbil erang eim wumb pei paki topu kin, nga eim na paki tum ku.

³⁻⁴ Enim Priska kin, Akuila kin, 'Wel!' a ningii ku. Nik kin, el elip, na kin Kraiss nge kongun ende elmin wu amb tal. Wumb tal el elip, mandi kolku kin, na paki tungul nge pim. Yi mil na mendpil, wumb tal kin, ek ka nip ngunenj mon; ba torung wumb tilap eipi men tolmun wumb ei yi ku, wumb tal kin, ek ka nik ngołmun ku. ⁵ Nga enim na nge ek ka ei, Gos nge men tolmun wumb tal nge ngii konu ele, kulou tok molmun ele, nik ngungii ku.

Nga yi ku, enim na nge ek ka ei, Epenesas nik ngungii wu ei, na nge noman ngoł wu ei, kumb se Eisiya konu owundu ele wumb kin, Kraiss kin pii gii nirim. ⁶ Na nge ek ka, amb Mariya kin nik ngungii. Mariya ei eim enim kin kongun dinga kind erpi kin, enim paki tołum. ⁷ Pe enim wu tal, Andronaikis kin Juniyas, kapli 'Ka mulnguł' a nik kin, ngungii ku. Ngok kin, el elip na nge wumb kin, miyem ende mil ei, na kin kan ngii ele ouni pinjpin. El elip ok, Kraiss kin pii gii nengil kin, na ekii se ninj. El elip Kraiss nge ek se andilmin wumb ei nge, wu num mil mulnjungul.

⁸ Pe enim wu Ambliyasis kapli 'Ka molun' a nik ngungii ei, eim sinim nge enginjpin Owundu Jiisas kin pii gii neng kin, na nge noman ka ngoł wu. ⁹ Pe enim wu Erpanis kin, 'Kapli ka molun' a nik ngungii ei, eim sinim nge kongun ouni wu, Kraiss nge kongun elim. Nga wu Sakis kin, 'Kapli ka molun,' a nik ngungii ku. Ei eim na noman

ngoł wu. ¹⁰ Pe enim wu Apelis kin, ‘Kapli ka mołun,’ a nik ngungii ku. Ei eim Kraiss nge kongun dinga kindpi elim wu. Pe nga enim wu Arisopulus kin, eim nge ngii ende wumb kin, ek ka, nik ngungii ku. ¹¹ Nga enim wu Eroriyan kin, ‘Kapli ka mołun,’ a nik ngungii ku. Ei eim nam nge wumb miyem ende. Pe nga, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Narsisis kin ngii ende mołmun wumb ei kin, ‘Kapli ka mołun’ a nik ngungii ku.

¹² Pe enim amb tał Traipeina kin Traiposa kin, ‘Ka mołmbuł,’ a nik ngungii. Amb tał Owundu nge kongun elmbił amb. Nga yi ku, enim amb Persis kin, ‘Ka mołun,’ a nik ngungii. Ei eim sinim nge Owundu kin, noman ngopu kin, kongun dinga elim amb ei, na nge noman ngoł amb. ¹³ Nga enim wu Rupus sinim Owundu nge kongun ka elim wu ei kin, nga eim mam kin, ‘Kapli ka mołmbuł,’ a nik ngungii ku. Amb ei, na nge minan mendpił mił mołum. ¹⁴ Nga enim Asinkrisis Plekon, Ermes, Pasropus kin, Ermas wu pei, ‘Enim kapli ka mołmun,’ a nik ngungii ku. Nga sinim enginpin noł kopur, wumb ombu kin mołmun wumb pei kin, ‘Ek ka,’ a nik ngungii ku. ¹⁵ Nga enim Pilolokus kin, Juliya kin, Neras kin, nga eim aim Olimpaskin Gos nge wumb kopur pei en enim kin ouni mołmun ei, ‘Kapli ka mołmun,’ a nik ngungii ku.

¹⁶ Nga enim Gos nge wumb pei endeim endeim ni engnjing noł kin, angil sik, kangilk tuk sik erngii ku. Nga Kraiss nge men tołmun wumb pei, enim kin ek ka nik ngungii.

Ek Ni Poru Nipi Kengip Ngop Ek

17 Na engnan noł, na enim noman to konj kindamb kin, enim kan kun erik mułngii. Molk kin, wumb nii endi enim pii gii wumb kin, to eipi eipi kindngii enmin min; nga Gos ek ka enim sinjing ei, ekii sik enanmin ei min; nga wumb ombu oł kis erangin kin, wumb eipi bok tok kin, oł kis ełmin. Enim wumb yi nge, buł ngok, ekii sinerngii mon. 18 Yi mił, wumb ombu en enim, sinim nge Owundu Krai Jiisas nge kongun ei enałmin mon; ba en enim ngenj noman ełe ekii sipin kin, ermin ni piinmin. Piik kin, en enim gupu ełe ek ka mił nik kin, nga ek kend mił tok nik kin, wumb eipi nge noman dinga pinałim mił, ei ek kend tok ngok, ełmin. 19 Yi mił, enim Gos ek ka ei ekii siłmin oł ei, wumb pei piik poru ninmin. Yi mił erang, na enim kin ka ka piip ngond; ba na noman ełe piind ei, enim oł kun ka erik mułngii. Erik kin, oł kis ełmin oł ei, noman to piinerngii mon! 20 Pe nga, Gos eim noman emin ngołum pułwu, eim kunum olt mon, Gos eim Seisen erang kin, enim nge simb ełe, kamb mani kindmba. Pe Krai sinim nge Owundu Jiisas ei, eim noman ka enim kin mułmba.

21 Wu Timosii, na kin kongun ende ełmbił wu. Timosii nin, Lusiyus nin, Jeisin nin, Sosipaser nin, wumb ei na nge tiłap ende wumb pei ei, ‘Enim kaplı ka mołmun,’ a nik ngonmun.

22 Na Tersiyas, na Pol gupu ełe ek neng kin, na mon ei polt. Połup kin, na Owundu nge embe ełe, ‘Enim kaplı ka mułei,’ a nip ngond.

23 Wu Geiyas, na Pol kanpi kun er si mołulum wu ei, eim ‘Enim kaplı ka mułei,’ a nipi ngonum. Nga men tołmun wumb tep ka ełim wu ku. Nga

Erasus konu peni owundu eġe, ku tep elim wu ni, Korsus sin nge enginjpin kin, eġ elip, ‘Enim kapli ka mulei,’ a nikiġ, ngoġmbuġ ku.

²⁴ (Pe sinim nge Owundu Kraiſ Jiisas ei, eim noman ka, enim kin pei oui muġngii; ei keimi.)

Prei Erik Gos Embe Ambil Tonu Kindngii

²⁵ Pe nga, sinim Gos eim embe ambil tonu kindinmin. Pe nga, Gos eim kapli enim er dinga kindmba ei, na Jiisas Kraiſ nge ek ka ni tor kindinj eġe, kindmba ei, Jiisas Kraiſ nge ek ka ei, kumb ok koi er paġilim ek ei, pe mendpiġ, Gos sipi peni eġe kindim. ²⁶ Kindang kin, pe Gos ek keimi ei, ek ni tor kindiġmin wumb mon polk kin, peni eġe tor kindnjing. Nga kunum kunum konj moġuġum Gos, eim andan tang kin, wumb tiġap pei kanik kin, piik erngii. Yi erik kin, Gos erang, wumb pei pii giġ nik kin, Gos nge oġ ei, ekii sik erngii.

²⁷ Gos ei eim endeim mendpiġ! Eim noman kun ka piinim nin, epi kanim kanim piġim puġwu. Sinim Jiisas Kraiſ kin, Gos eim embe ambil tonu kunum kunum kindmin; ei keimi!

Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngołum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818